

Bibliotekariers och universitetslärares syn på informationskompetens

Daniel Lutmark

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Daniel Lutmark

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Bibliotekariers och universitetslärares syn på informationskompetens.

Engelsk titel: Librarians' and University Teachers' View on Information Literacy.

Författare: Daniel Lutmark

Färdigställt: 2013

Handledare: Åsa Söderlind, Eva Wahlström

Abstract: The purpose of this thesis was to investigate on what perspective or perspectives university teachers and librarians at a medium-sized university in Sweden base their view on information literacy. More specifically, how do the respondents view their own information literacy and what opinions they have of their students' information literacy as professionals. Three perspectives are used to interpret the results, the sociocultural perspective, the phenomenographical perspective and the behavioristic perspective. The method used is semi structured interviews with three university teachers and three librarians.

Both librarians and teachers emphasize the importance of information literacy, for themselves as well as for students. The information literacy of the librarians involves being well acquainted with the subjects of the students. The teachers mention their ability to guide students in their search for sources and literature.

Librarians consider the information literacy of students pretty poor or very poor, and one respondent says that more experienced students often have greater knowledge. The teachers agree that there are differences between more and less experienced students, but both positive and negative exceptions occur. Both librarians and teachers consider information literacy among students as important, because it is important to find relevant information to essays and papers. The three perspectives are connected or not connected to answers that the three librarians and the three teachers reply in interviews. This is important for how they do research, talk about and teach information literacy.

Nyckelord: information, informationskompetens, informationssökning, behavioristiskt perspektiv, sociokulturellt perspektiv, fenomenografiskt perspektiv

Innehållsförteckning

Innehåll

1. Bakgrund	1
1.1. Bibliotekskunskap.....	1
1.2. Informationskompetens.....	1
1.3. Problemformulering.....	2
1.4. Syfte och frågeställningar.....	3
2. Tidigare forskning.....	4
2.1. Perspektiv.....	4
2.2. Lärare och studenters informationskompetens.....	6
2.3. Samarbete lärare och bibliotekarier	6
2.4. Forskning under 1990-talet.....	7
3. Teori.....	8
3.1. Det behavioristiska perspektivet.....	8
3.2. Det fenomenografiska perspektivet.....	9
3.3. Det sociokulturella perspektivet	9
4. Metod.....	11
5. Resultatredovisning.....	13
5.1. Respondenternas informationskompetens.....	13
5.2. Studenters informationskompetens	14
5.3. Ansvar och informationskompetens	15
5.4. Att mäta informationskompetens.....	17
5.5. Hur blir studenter mer informationskompetenta?	18
6. Analys och Diskussion.....	19
6.1. Inledning.....	19
6.2. Bibliotekariers och universitetslärares syn på informationskompetens.....	19
6.2.1. Informationskompetens och perspektiv	19
6.3. Studenternas informationskompetens	22
6.3.1. Studenternas informationskompetens och perspektiv.....	22
6.4. En jämförelse av synen på studenters informationskompetens.....	24
6.5. Ytterligare jämförelser mellan grupperna.....	24
6.6. Ansvar och informationskompetens	25

6.7.	Hur blir studenter mer informationskompetenta?	27
6.8.	Sammanfattning av slutsatser och resultatet	28
6.9.	Hur bibliotekarier respektive universitetslärare uppfattar och beskriver begreppet informationskompetens	29
6.9.1.	De perspektiv som respondenterna utgår ifrån.....	29
	Källförteckning.....	31
	Muntliga källor	32

1. Bakgrund

Informationskompetens är en viktig del av dagens kunskapsintensiva samhälle. Den förmåga och de färdigheter som informationskompetens innebär är en nödvändighet för ett livslångt lärande och informationskompetens behövs inom alla utbildningsnivåer och vetenskapsområden (Kjellin & Pernler 2009, s.2).

Både folk- och universitetsbibliotekens roll har under många år varit att hjälpa låntagare att hitta i de samlingar som biblioteken tillhandahåller (Limberg, Sundin & Talja 2009, s.38) Även skolbiblioteken har haft en viktig roll i detta sammanhang. Under den första halvan av 1900-talet kan bibliotekskunskap, library skills eller bibliographic instruction ses som föregångare till begreppet informationskompetens.

1.1. Bibliotekskunskap

Limberg och Folkesson menar att det går att se en utvecklingslinje i bibliotekets undervisning (Limberg & Folkesson 2006, s.19). Utvecklingen går från bibliotekskunskap och sträcker sig till informationskompetens. Den förändrade undervisningen beror på förändrade synsätt på mål och undervisningsinnehåll och som i sin tur till stor del beror på informations- och kommunikationsteknik – utvecklingen (IKT), men också på att praktiker och pedagogiska teorier har skiftat. Förändringen är av kvalitativ art och innebär att informationskompetensförmågor och -färdigheter kopplas till lärandeprocesser i vidare mening. Detta innefattar alla faser som finns inom undersökande arbetssätt och är inte begränsat till arbetet i biblioteket eller informationssökningsfasen i arbetet. På grund av att undervisningsmålen förskjutits, där det gått ifrån att ha fokuserats på databaser, söktjänster eller bibliografier, har det istället fokuserats på elevers tankeprocesser och kritiska tänkande (Limberg & Folkesson 2006, s.19).

1.2. Informationskompetens

Färdigheter ersätts successivt av informationskompetens i samband med 1990-talets framväxande informationsteknologi (Limberg, Sundin & Talja 2009, s.38-39). Dock härstammar begreppet informationskompetens ursprungligen inte från biblioteksvärlden, utan formuleras år 1974 när Paul Zurkowski introducerar det i en rapport, vilken berör USA:s framtida kompetensbehov inom näringsliv och industri och hänvisar till författarna Bawden, Bruce och Kapitzke (Limberg, Sundin & Talja 2009, s.39).

Informationskompetens är ett begrepp som varken är väldefinierat eller enhetligt. Begreppet får istället olika innebörd beroende på i vilket sammanhang det återfinns (Limberg, Sundin & Talja 2009, s.38-39).

Ett sätt att se på begreppet informationskompetens (eller eng. information literacy), är att man löser problem genom att söka, kritiskt värdera och använda information, exempelvis i skolan, eller vid projektarbeten (Limberg, Sundin & Talja 2009, s.38).

Ett konkret exempel kan vara att begreppet informationskompetens uppfattas som att någon har förmåga att använda informationsteknologi (Bruce 2000, s.6). Mentala modeller för informationssystem, eller en kombination av teknologiska färdigheter och informationsfärdigheter kan också uppfattas som informationskompetens. Informationskompetens kan

även uppfattas som ett processororienterat begrepp. Detta synsätt innefattar attityder, färdigheter och kunskaper (Bruce 2000,s.6). ett annat perspektiv att uppfatta informationskompetens är att förstå eller alternativt att lära sig informationsanvändningens komplexitet (Bruce 2000, s.6).

Ytterligare en aspekt av informationskompetens är att det leder till att individen sparar resurser genom ökad effektivitet. I bakgrunden ligger ett krav från arbetsmarknaden att den högre utbildningen ska svara mot arbetsmarknadens krav på effektivitet och kvalitet (Kjellin & Pernler, 2009, s.7).

Det hävdas att informationskompetens har en roll i livslångt lärande, där enligt Bruce, fokus hamnar på användning av information som en väg till lärande, snarare än som sökande och finande av information (Limberg, Sundin & Talja 2009,s.38).

1.3. Problemformulering

Informationskompetens efterfrågas i olika samhällliga sammanhang.

Två yrkesgrupper som har behov av informationskompetens i sin yrkesutövning är bibliotekarier och universitets/högskolelärare. I yrkesrollen ligger också att på olika sätt överföra informationskompetens till andra grupper, bland annat studenter. Jag kommer i denna uppsats att intervjua tre bibliotekarier och tre universitetslärare, alla verksamma vid på ett universitet i Sverige. Intervjuerna kommer att handla om vad dessa anser om sin egen informationskompetens och hur de uppfattar studenters informationskompetens.

De svar jag får kopplar jag till tre olika perspektiv på informationskompetens. Jag kommer också nedan kort nämna varför jag anser att denna undersökning är av vikt. Det första perspektiv som jag i denna uppsats tar upp och använder är det behavioristiska perspektivet och som innebär att informationskompetens är just informationskompetens oavsett var eller i vilken typ av praktik den befinner sig. Det innebär en på förhand fastställd lista av färdigheter som går att använda i alla typer av sammanhang (Pilerot & Hedman 2009, s.33). Informationskompetens innebär i detta perspektiv en fixerad uppsättning färdigheter oavsett kontexter (Pilerot & Hedman 2009, s.17). Det innebär att kunna identifiera informationsbehov, lokalisera och värdera information, lagra och återfinna information, etiskt och effektivt använda information och använda information för att skapa och kommunicera kunskap(Pilerot & Hedman 2009, s.17).

Det andra perspektivet som jag utgår ifrån i uppsatsen är det sociokulturella perspektivet som pekar på att informationskompetens är situerad och att individer utvecklar informationskompetens genom socialt samspel, samt genom att de tillägnar sig de fysiska och intellektuella redskap som är värdefulla i det sammanhang där individerna fungerar(Pilerot & Hedman 2009, s.28).

Det tredje perspektivet är det fenomenografiska perspektivet på informationskompetens som pekar på vikten av ett varierat synsätt på informationskompetens och hjälper användaren att finna ett för kontexten och den specifika situationen relevant angreppssätt (Pilerot & Hedman 2009, s.38).

De här redan omnämnda perspektiven kommer att presenteras mer ingående senare i texten. Beroende på val av perspektiv påverkas sättet att bedriva forskning, tala om och bedriva undervisning i informationskompetens(Limberg, Sundin & Talja 2009, s.36). Därför anser jag att det är av vikt att undersöka vilket eller vilka perspektiv som gruppen bibliotekarier och

universitetslärare utgår från när dessa grupper ska bedriva undervisning i informationskompetens och talar om begreppet. Svaren på de frågor jag ställer till respondenterna kopplar jag till det behavioristiska perspektivet, det sociokulturella perspektivet, eller det fenomenografiska perspektivet.

1.4. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att se vad två yrkesgrupper, universitetslärare och bibliotekarier har för syn på sin egen informationskompetens och studenternas informationskompetens, och vilken eller vilka perspektiv dessa grupper har. Perspektiven är det behavioristiska perspektivet, det sociokulturella perspektivet eller det fenomenografiska perspektivet. Värt att notera är att de kan utgå från ett eller flera perspektiv samtidigt. Det är viktigt på grund av att detta påverkar i sin tur hur det talas om informationskompetens, sättet att bedriva forskning, samt sättet att bedriva undervisning i informationskompetens. Det sistnämnda kommer jag inte att fördjupa mig i så mycket i utan vad jag vill uppnå med arbetet är att se vilka kopplingar det finns mellan de två grupperna och deras utgångspunkt i respektive perspektiv som nämndes ovan. Men också likheter och skillnader inom grupperna är av intresse.

Specifika frågeställningar

Hur uppfattar och beskriver bibliotekarier respektive universitetslärare begreppet informationskompetens och hur skiljer sig beskrivningarna åt?

Vilket/vilka perspektiv på begreppet informationskompetens utgår bibliotekarier respektive universitetslärare från i dessa beskrivningar?

Hur anser universitetslärare respektive bibliotekarier att studenters informationskompetens är idag och vad bedömer de att studenter bör kunna för att anses vara informationskompetenta?

2. Tidigare forskning

2.1. Perspektiv

En relevant bok i sammanhanget är ”Informationskompetenser: Om lärande i informationspraktiker och informationssökning i lärandepraktiker”, av Jenny Hedman, Anna Lundh, red. En av bokens artiklar heter ”Teoretiska perspektiv på informationskompetens” av Louise Limberg, Olof Sundin och Sanna Talja. Här tillkommer perspektivet diskursanalys och artikeln berör inte det behavioristiska perspektivet. Dock anser jag att både Pilerots och Hedmans artikel och denna har mycket att tillföra när det gäller uppsatsens tre perspektiv. Artikeln diskuterar den förändring som skett från det behavioristiska till det konstruktivistiska synsättet. Informationskompetens problematiseras genom att föra fram medium, praktik och sammanhang istället för att kategoriseras som en generisk kompetens. Informationskompetenser kopplas samman med antal förmågor i slutet av artikeln. Författarna använder sig här av perspektiven diskursanalys, fenomenografiskt perspektiv, och ett sociokulturellt perspektiv. De två sistnämnda perspektiven fokuserar på lärande, och är konstruktivistiska när det gäller lärande. Diskursanalysen intar ett mer brett sociologiskt och historiskt perspektiv som kopplas till kunskap, lärande och undervisning. Biblioteks- och Informationsvetenskapen bidrar med fokus på informationspraktiker och information

De tre olika perspektiv som jag utgår ifrån i denna uppsats är ett behavioristiskt perspektiv, ett sociokulturellt perspektiv, och ett fenomenografiskt perspektiv. Dessa perspektiv behandlas av Pilerot och Hedman (Pilerot & Hedman 2009, s.13). Författarna analyserar tre olika texter. Varje text representerar respektive perspektiv. Den första texten är författad av Ralph Catts och Jesus Lau och heter Towards information literacy indicators (2008). Denna text argumenterar för utvecklandet av informationskompetensindikatorer. Just denna text pekar på ett så kallat behavioristiskt synsätt på informationskompetens och är färdighetsorienterat. Det färdighetsorienterade synsättet innebär att informationskompetens är en lista på bestämda, mätbara, och generella färdigheter som den informationskompetente ska behärska (Pilerot & Hedman 2009, s.14-15). Den andra texten som Pilerot och Hedman analyserar är olika avsnitt ur Undervisning i informationssökning: slutrapport från projektet informationssökning, didaktik och lärande (IDOL) där Louise Limberg och Lena Folkesson (2006), berör ett så kallat fenomenografiskt synsätt på informationskompetens. Dessa avsnitt handlar om att använda och söka information.

I den text av Lloyd, som Pilerot och Hedman i det så kallade sociokulturella perspektivet hänvisar till, utvecklas informationskompetensen där en individ verkar och i den kontext den är avsedd för att användas (Pilerot & Hedman 2009, s.35). Med andra ord utvecklar individen informationskompetens genom sin förtrogenhet och förståelse för hur en praktik fungerar när individen använder och söker information inom densamma. Informationskompetens inom det sociokulturella perspektivet och dess kontextuella aspekter är av stor vikt. Informationskompetens ses både inom det sociokulturella perspektivet och inom det fenomenografiska perspektivet som en expertkunskap (Pilerot & Hedman 2009, s.36).

Ytterligare en text som berör det sociokulturella perspektivet har jag valt att ta med, på grund av att texten i sammanhanget sticker ut något, och på det sättet kan bidra till att vidga synen på perspektivet något. Texten berör ett sociokulturellt perspektiv gällande informationskompetens och har titeln ”Learning to put out the red stuff: becoming information literate through discursive practice” (Lloyd, 2007).

Annemaree Lloyd menar att en del doktorsavhandlingar publicerade omkring år 2007 pekar på att informationskompetens innebär en blandning av kopplingar och erfarenheter när det gäller arbetsplatslärande. Arbetet handlar om brandmän i New South Wales i Australien. En ny definition av informationskompetens läggs fram och innefattar något mer än bara förvärvandet av attribut och förmågor. För att kunna bli informationskompetent på en arbetsplats behöver arbetaren tillsammans med att komma i kontakt med textuell information även uppleva en fysiskt och socialt sammanhang (modalitet).

I det sociokulturella förhållningssättet ses informationskompetens i större utsträckning som en social process och inte som en individuell process menar Anna Ekenberg i Informationskompetens som mål i högskoleutbildningen: inställning hos ledning, lärare och bibliotekarier på en mindre högskola (Ekenberg 2007, s.52).

I den sociala praktiken eller i en dialog mellan människor ges information mening. Detta kopplas också till den omgivande sociala kontexten. Informationssökning och information innebär olika saker inom olika sociala kontexter. Enligt det sociokulturella perspektivet är informationskompetens kontextberoende och det bör behandlas i enlighet med det (Ekenberg 2007, s.52).

Ekenberg menar vidare att respondenterna tyckte att ämnesundervisning och informationsökning och informationskompetens är sammankopplade (Ekenberg 2007, s.52). Och respondenterna menar att informationssökning ska vara mer integrerad i utbildningen än nu och bör återkomma i undervisningen.

Det har enligt Ekenberg i olika rapporter inom biblioteks- och informationsvetenskapen pekats på vikten av kontextberoende och ämnesintegration av informationskompetens (Ekenberg 2007, s.52). Det är med denna utgångspunkt möjligt att utveckla informationskompetens inom utbildningen. Detta går att läsa om till exempel i Hanssons och Rimstens studier om informationskompetens i högskoleutbildningen.

Den modell som tas upp av Ekenberg beskriver det som kan bidra till utvecklingen av informationskompetens vid GIH (Ekenberg 2007, s.58). Det är viktigt på grund av att det ses som ett mål i högskoleutbildningen.

En konkret undersökning som berör ett fenomenografiskt perspektiv är Limberg och Folkesson's projekt. Rapporten Undervisning i informationssökning: Slutrapport från projektet Informationssökning, didaktik och lärande (IDOL), av (Limberg och Folkesson 2006, s.38-39), fokuserar på bibliotekariers och lärares variationer i synsätt på undervisning i informationssökning och berör begreppen undervisning och handledning. De nyss nämnda begreppen beskrivs som "aktiva medvetna pedagogiska handlingar. Dessa pedagogiska handlingar leder till lärande hos elever genom en process som gör elevernas utveckling av kunskap möjlig, och även att uppsatta mål för verksamheten uppnås. Studien visar att bibliotekarier och lärare har olika roller som handledare och studien fokuserar mer på enskilda elever än elever i grupp. Elevers behov och förutsättningar sätts i fokus i undervisningen. Undervisningen ska vara allsidig och saklig. Istället för att eleven ska söka "rätt svar" eller "göra rätt" har samhällsförändringar fört med sig en relativiserad kunskapssyn (Limberg & Folkesson 2006, s.39). IDOL- projektets så kallade "forskande" eller "lärande", handlar om att eleverna ska lösa problem, ta ställning i olika frågor, utreda saker och göra bedömningar. Studien handlar om pedagogisk handling och insatser som planeras och genomförs av bibliotekarier och lärare Målet är att undervisningsinnehållet ska leda till elevers utveckling till informationskompetenta individer. I fokus hamnar skoluppgiften som eleven jobbar med

och undervisningen utgår från eleven och hans eller hennes frågor. IDOL- projektet handlar alltså om frågor som berör informationssökning och det undervisningsinnehåll som hör till.

2.2. Lärare och studenters informationskompetens

Universitetslärares syn på studenters informationskompetens är något som jag intresserar mig för i denna uppsats, och i min egen undersökning, varför jag valde detta arbete.

Ytterligare en artikel som finns i boken "Pedagogiskt arbete i teori och praktik: Om bibliotekens roll för studenters och doktoranders lärande" av Birgitta Hansson & Anna Lyngfelt (red.) är "Universitetslärares syn på studenters informationskompetens" av Kajsa Gustafsson Åman. Gustafsson Åman menar att informationskompetens under en lång period har varit ett område för bibliotekarier. Gustafsson Åman undersöker vad universitetslärare har för uppfattning i frågan. Hon frågar sig vad universitetslärare anser att studenter kunna i informationssökning och informationshantering när det både kopplas till studier och profession. Undersökningen visar att vad lärarna tycker att studenter bör kunna är att hantera tekniska och handfasta kunskaper som källor, processer och teknologi (Gustafsson Åman 2009, s.70). Samtidigt som en bra uppsats innehåller bearbetad information, efterfrågas inte vägen fram till finlandet av informationen, det vill säga hur det gått till. Finlandet av informationen anses inte som viktigt. Gustafsson Åman frågar sig i slutet av artikeln: "Det finns många sätt att se på informationskompetens – är något mer rätt än något annat?"

Birgitta Hansson och Olle Rimsten diskuterar i "Someone else's job", Måluppfyllelse av 1 kap. 9 § högskolelagen avseende studenters informationskompetens, hur detta ska tolkas och tillämpas. Paragraf 9 tolkar Hansson och Rimsten så att termen "informationskompetens" kan preciseras på följande sätt; "förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar", "förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa problem", "förmåga att söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå", och slutligen "förmåga att följa kunskaps-utvecklingen" Förslag till förändringar som ska ge förbättrad informationskompetens hos studenter ges i det andra kapitlet. Bibliotekens roll och informationskompetens berörs bland annat det tredje kapitlet. Här försöker Hansson och Rimsten att definiera hur en informationskompetent person kan vara. Informationskompetens kopplas ihop med "livslångt lärande"

Arbetet "Informationssökning och lärande – en forskningsöversikt" av Louise Limberg, Frances Hultgren och Bo Jarvebring handlar om olika forskares syn på informationssökningsbegreppet genom att beröra begreppet inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Ett huvudintresse inom biblioteks- och informationsvetenskapen är att studera hur människor söker information. Olika modeller och synsätt presenteras. Vissa forskare beskriver informationssökning som antingen ett beteende eller som en process. Boken tar även upp hur begreppet information kan definieras. Boken behandlar också informationssökning på bibliotek via internet och databaser, böcker och andra medier.

2.3. Samarbete lärare och bibliotekarier

Ett arbete som återfinns i boken Pedagogiskt arbete i teori och praktik är: Om bibliotekens roll för studenters och doktoranders lärande, av Birgitta Hansson & Anna Lyngfelt (red.), är Integrativ informationskompetens: Diskursöverbryggande samarbete mellan akademi och bibliotek, av Britten Ekstrand och Gunhild Seebass. Inom akademien är det viktigt med utbildning och undervisning i informationskompetens. Medvetenheten på universitets- och högskolenivå är utbredd. Informationskompetens handlar om varför och när du behöver

information. Det är också viktigt att veta var du finner och hur du värderar information. Förutom detta handlar det om att veta hur du kommunicerar och använder informationen på ett etiskt godtagbart sätt. Informationskompetens är ett etablerat begrepp och undervisning bedrivs och är erkänd. Många olika faktorer har spelat roll för informationskompetens genomslag och dess utveckling. Begreppet informationskompetens känner inte alla lärare till väl och det är få som jobbar för en så kallad reell integrering och det tycks vara ett globalt problem. Informationskompetens behöver kopplas till den övriga undervisningen, undervisningsplaner och kursplaner.

Forskning visar att lärares okunskap om begreppet informationskompetens och vad företeelsen står för tycks hindra samarbete mellan professionerna. Övriga hinder är vitt skilda diskurser, där olika sätt att se på scheman, professionell utveckling och undervisning bidrar, samt att bibliotekarier kan vara okända i organisationen. Målet för bibliotekarier och lärare bör vara en ökad informationskompetens hos studenten, men även fokus på vad studier på vetenskaplig grund kan innebära för studenter.

2.4. Forskning under 1990-talet

I Information literacy research: dimensions of the emerging collective consciousness, av Christine Bruce, år 2000, belyses det hur 1980-talets idéer utvecklades till forskning, fram till år 1999 (Bruce 2000, s.2). Från början fokuserades på modellutveckling och studerade information skills och bibliographic instruction. Detta var grundläggande för de senare processmodeller och kunskaper som senare kom att användas.

Carol Kuhlthau bedrev under denna period forskning om studenters erfarenheter av informationsanvändning, förklarar Bruce (Bruce 2000, s.2). Hennes forskning handlade om hur studenter arbetar med uppgifter kopplat till bibliotek. Modellen beskriver hur personer genom en process kan lära sig av information. Detta sätt att lära sig på, eller "a way of learning" är också en form av information literacy.

Christina Doyle är den viktigaste forskare som under denna tidsperiod arbetade med informationskompetens, påpekar Bruce (Bruce 2000, s.3). Ett annat exempel är Ochs med kollegor, som undersökte vilka kunskaper arbetsgivare hade om färdiga studenter. Den svenske forskaren Björner utvecklade en läroplan i informationskompetens. Todd studerade studenters lärande i New South Wales skolor och studenternas informationsfärdigheter (skills). Fokus hamnade på innebörden av begreppet informationskompetens, och även på intresset för utbildningsbehov och arbetsplatsbehov.

En diskussion om forskningsagenda fanns under denna tidsperiod i Australien. Där hölls även en första nationell informationskompetenskonferens, år 1993. Frukten av denna konferens var flertalet rekommendationer som berörde arbetsplatser och utbildning (Bruce 2000, s.3).

Under perioden 1995-1999 kom informationskompetens att bli mer viktigt i utbildnings-sammanhang (Bruce 2000, s.3). Perioden innehåller fokus på undersökning och identifiering av olika paradigmer av informationskompetens. Exempelvis har forskare olika slag av teoretiska utgångspunkter som kritisk teori, kognitivistisk utgångspunkt eller en konstruktivistisk utgångspunkt. Forskningen befann sig under denna tidsperiod till största delen antingen inom utbildningssektorn eller alternativt inom arbetsplatsbaserad forskning.

Andra forskare började under denna tidsperiod att vidga ingången till sina studier. På samma gång studerades fortfarande deltagare från utbildningssektorn (Bruce 2000, s.4). Exempel på områden som studerades av forskare var lärande organisationer, informationsteknologi och samhälle (community). Forskare som studerat informationskompetens har i detta sta-

dium kopplats till samhällsvetenskapen. Enskilda forskare har även identifierat sig inom områden som informationsvetenskap, utbildning och kommunikation.

3. Teori

De perspektiv som presenteras nedan ska användas för att analysera de svar som respondenter (tre lärare och tre bibliotekarier) ger till de frågor som ställs i de kvalitativa intervjuerna.

3.1. Det behavioristiska perspektivet

Det behavioristiska perspektivet innebär att den informationskompetente ska inneha specifika förmågor och färdigheter. (Pilerot & Hedman 2009, s.13). Dessa färdigheter är generella. Det innebär även att perspektivet i varierande grad uttrycks i informationskompetensstandarder.

Enligt perspektivet ska individen kunna:

- a. Identifiera informationsbehov
- b. Lokalisera och värdera information
- c. Lagra och återfinna information
- d. Etiskt och effektivt använda information, samt
- e. Använda information för att skapa och kommunicera kunskap (Pilerot & Hedman 2009, s.17).

Dessa punkter har Pilerot och Hedman hämtat från Catts och Laus text; Towards information literacy indicators (2008), (Pilerot & Hedman 2009, s.14).

Informationskompetens innebär att individen bildligen ska kunna skapa, paketera och sända vidare information. Detta är en tydlig kanalmetafor. (Pilerot & Hedman 2009, s.17). Muntlig informell kunskap räknas inte här till informationskompetens. Kommunikationsfärdigheter och kritiskt tänkande kan urskiljas från begreppet informationskompetens (Pilerot & Hedman 2009, s.17-18)

Det är i det behavioristiska perspektivet möjligt att vara mer eller mindre informationskompetent (Pilerot & Hedman 2009, s.20-22). Tanken är att det måste finnas ett medvetet agerande i informationsanvändandet, inte bara att individen passivt tar emot informationen. Information ses mer som form än som innehåll och kan till exempel vara en bok, en databas eller en tidskriftsartikel.

Catts och Laus text, behandlar inte frågan om att vara informationskompetent i olika praktiker, och inte heller om att använda information till andra saker än rationell problemlösning (Pilerot & Hedman 2009, s.22).

3.2. Det fenomenografiska perspektivet

Det fenomenografiska perspektivet berör variation i människors sätt att uppfatta olika fenomen, i detta fall informationskompetens (Limberg, Sundin & Talja 2009, s.45). Utgångspunkten är den lärandes perspektiv att se på - eller uppfatta informationskompetens, och även att informationskompetens är en meningsskapande aktivitet.

Det fenomenografiska perspektivet menar att informationssökning och dess användning är kontextuellt nära kopplat till sitt sammanhang (Pilerot & Hedman, s.34). Detta perspektiv medför också att en överföringsproblematik uppkommer, att det i olika sammanhang uppstår problem att överföra informationskompetens. Limberg och Folkesson menar att informationskompetens är något människor kan uppnå eller vara ett objekt för lärande, men också ett objekt för undervisning (Pilerot & Hedman 2009, s.34).

Det fenomenografiska perspektivet ger en mångfacetterad bild av begreppet informationskompetens. Individen och individens uppfattning av det objekt som är i fokus studeras. Det problematiska i detta menar Pilerot och Hedman är att det ofta sker på den vidare bildens och det sociala sammanhangets bekostnad (Pilerot & Hedman, s.34-35). Informationskompetens uppfattas genom olika fenomenografiska modeller. Samtidigt upplevs informationskompetens av informationssökaren och varierar med innehåll, kontext, och situation (Pilerot & Hedman 2009, s.25). Genom innehållet ska perspektivet hjälpa den som undervisas i informationssökning att lära sig förstå informationssökning på olika sätt. Detta ska leda till att den lärande ska kunna använda relevanta tillämpningar. Vilka tillämpningar som används beror på situation och vilken fråga som ställs i förhållande till informations-sökningen.

Pilerot och Hedman (2009) menar att det fenomenografiska perspektivet inte alls går att förena med uppfattningen att informationskompetens är en bestämd uppsättning färdigheter som på ett enkelt sätt låter sig överföras mellan olika sammanhang (Pilerot & Hedman 2009, s.27). För att nyansera bilden kan sägas att på ett sätt kan informationssökning ses som en generell färdighet, men på samma gång är dock denna färdighet nära sammanflätad med den specifika situationen. I detta sammanhang ses även informationskompetens som ett objekt för lärande och undervisning. Det fenomenografiska synsättet antyder även att det inte är möjligt att överföra informationskompetens mellan praktiker. Då det inte anses möjligt att överföra informationskompetens mellan praktiker, är det ett problem att det inte förekommer regelrätt undervisning i informationssökning på arbetsplatser.

3.3. Det sociokulturella perspektivet

Det sociokulturella perspektivet är ett perspektiv som till exempel universitetsbibliotekarier och universitetslärare kan utgå ifrån som grund för utbildning av studenter. Den lärande är alltid inom detta perspektiv aktiv inom varierande kollektiva verksamheter. Det är inom olika typer av sammanhang som lärande görs (Limberg, Sundin & Talja 2009, s.49). En person som är viktig för detta perspektiv är den pedagogiske forskaren Lev Vygotsky (1896-1934) och som befinner sig inom den utbildningsvetenskapliga disciplinen. Individer återfinns ständigt inom olika verksamheter, till exempel bibliotekarier på en arbetsplats. Det är genom att kommunicera som människor kommer in i olika verksamheter och lär sig arbetsplatsens eller praktikens respektive språk. Det är också viktigt att begrepp, "försanthållande" och teorier, som är centrala i respektive sammanhang lärs in.

I det sociokulturella perspektivet innebär informationskompetens att både kommunicera och agera; att agera i dess praktiker och att kommunicera i den särskilda verksamheten (Limberg, Sundin & Talja 2009,s.49).

Den lärande ska inom detta perspektiv även kunna utnyttja de för verksamheten förekommande fysiska artefakterna, vilket exempelvis kan vara webbplatser, databaser, och vetenskapliga tidsskrifter. Information existerar, används och bearbetas genom dessa artefakter. Redskap som kan användas i olika sammanhang kan vara språkliga uttryck, och artefakterna där dessa språkliga uttryck finns inbyggda, och där individen har möjlighet att använda dessa redskap i en konkret verksamhet. Det sociokulturella perspektivet, som är karaktäriserad av relationen mellan både språklig och fysisk handling, och på samma gång även kopplad till redskap, är informationssökning och lärande centrala delar av informationskompetens (Limberg, Sundin & Talja 2009, s.49). Vid det sociokulturella perspektivet är redskap som databaser, tidsskrifter, böcker och webbplatser kopplade till användarundersvisning (Limberg, Sundin och Talja 2009, s.53). Det finns dock både resurser och begränsningar när det gäller de redskap som kopplas till det sociokulturella sammanhanget. Exempel på detta kan gälla Googles träfflistor, vilken ordning som träffarna kommer och vilka de är, samt Wikins anonyma sätt att redigera, vilket vi inte kan påverka (Limberg, Sundin & Talja 2009, s.49).

Vi lär oss oss enligt det sociokulturella perspektivet inom en specifik verksamhet eller situation (Limberg, Sundin & Talja 2009, s.52). På grund av detta uppstår svårigheter att överföra kunskaper mellan olika verksamheter eller kontexter. Vid generiska aspekter av lärande är det svårt att använda sig av begreppet informationskompetens. Det beror på att kontexten riskerar att hamna i bakgrunden (Limberg, Sundin & Talja 2009,s.53). Till exempel om en student inom ett specifikt område lär sig informationskompetens genom informationssökning, är det svårt att överföra densamma till andra områden. Begreppet kan därför delvis ifrågasättas (Limberg, Sundin & Talja2009, s.53). Limberg, Sundin och Talja frågar sig om det går att tala om en allmän informationskompetens vid en så kallad situerad inläring. Ytterligare frågor som de ställer sig är vad kontextbunden och situerad informationskompetens är och vad som räknas som generiskt mellan kontexter.

I kapitel 4 kommer jag att redogöra för hur det behavioristiska perspektivet, det fenomenografiska perspektivet, och det sociokulturella perspektivet kommer att användas i analysen.

4. Metod

Jag valde i denna uppsats att använda mig av den semistrukturerade intervjuformen. Fördelen med den är att jag, genom att utgå från en intervjuguide med frågor kommer få samtliga jag intervjuar att reflektera kring dessa. Svaren får sedan leda till fördjupande frågor beroende på svaren.

Bryman beskriver en intervjuguide som en lista över teman av förhållandevis specifik art (Bryman 2002, s.301). Här har respondenten en relativt god möjlighet att utforma svaren efter sitt eget huvud. Frågorna kan komma att ställas i en annan följd än de först är ställda i intervjuguiden till exempel beroende på hur intervjusituationen förlöper, dock menar Bryman att i stort sett används de frågor och formuleringar som ursprungligen ställts upp i intervjuguiden. Sammanfattningsvis är dessa sätt att utfråga respondenter en flexibel process och tonvikten måste ligga på respondenternas sätt att uppfatta skeenden och frågor, mönster, beteenden och händelser.

Intervjuguiden jag utvecklat innehåller inledningsvis några bakgrundsfrågor, som ger en bild av den jag intervjuade. Guiden fortsätter sedan med en del som handlar om respondenternas egen informationskompetens och hur de ser på studenters informationskompetens. Den sista delen är en påståendedel, där jag från början hade för avsikt att koppla samman olika påståenden om informationskompetens med olika perspektiv på informationskompetens. Intervjuguiden återges i Bilaga 1 och 2.

Metodmässigt valde jag att ställa de frågor som jag ställt upp i intervjuguiden och jag presenterade även påståendedelens påståenden, en åt gången. Dessa påståenden tog sedan respondenterna en och en tagit ställning till, där de fått instämma i, instämma i till en del, eller inte instämma i. Respondenterna fick inte reda på respektive påståendes bakomliggande perspektiv, utan svarar utifrån påståendet rakt av. De fick alltså ingen bakgrundsinformation till respondenterna om de tre perspektiv som uppsatsen i huvudsak berör och utgår från. Jag nämnde dock de tre perspektiven vid namn, men förklarade inget ytterligare, mer än att de skulle ta ställning till de påståenden som jag läste upp vid respektive intervju. De svarade alltså inte utifrån någon bakgrundsinformation, utan gjorde sina egna kopplingar och kunde alltså uppfatta respektive påstående på olika sätt och jag insåg att påståenddelen inte skulle gå att använda på det sättet jag från början önskade. Visserligen genomförde jag påståenddelen under alla sex intervjuer, men kunde till slut inte ensidigt knyta respektive påstående till uteslutande ett perspektiv.

Detta utgör ett grundläggande teoretiskt problem i uppsatsen, och jag inser att det är svårt att teoretisera utifrån något som var så osäkert. Jag har efter det haft svårt att lösa detta dilemma. Jag använder mig därför inte av påståenddelen i uppsatsen. Dock har jag själv genom informanternas intervjusvar gjort en typ av analys av svaren för att sedan på ett mer eller mindre godtyckligt sätt kopplat delar av materialet till respektive perspektiv. Jag har alltså utgått från vad jag anser passar ihop mellan svar och perspektiv i brist på en bättre lösning. Målet för mig var att få tag i tre bibliotekariere och tre universitetslärare att intervjuas. Urvalet gick till så att jag i möjligaste mån försökte få lärare inom olika discipliner. Lärarna hade olika bakgrund och olika discipliner, och två var kvinnor och en var man.

Bibliotekarierna, varav en var man och två var kvinnor representerade ett universitetsbibliotek på ett medelstort universitet i Sverige.

Alla tre bibliotekarier hade bibliotekarieutbildning i botten, men hade i övrigt olika utbildningsbakgrund, och alla tre jobbade eller hade jobbat med informationskompetens, även om de exakta ansvarsområdena varierade, då bland annat vilka ämnen de ansvarade för, samt det faktum att övriga arbetsuppgifter varierade. Att jobba med informationskompetens innebär exempelvis att hålla en användarundervisning, eller handledning, alternativt att ta emot frågor som berör informationskompetens vid disken. Både lärare och bibliotekarier hade jobbat arbetat olika länge inom yrket. Lärarna arbetar inom olika fält och är enligt min uppfattning insatt i frågor omkring informationskompetens och inser att de har en roll att fylla för att påverka sina studenter att bli mer informationskompetenta. De har jobbat med informationskompetens under många år.

Det var viktigt att ha både kvinnor och män representerade. Det ger som jag ser det en större variation av svar, och jag kan samtidigt jämföra svaren mellan lärarna och även jämföra gruppen lärare med gruppen bibliotekarier.

Rekryteringen av respondenter gick till på följande sätt. Jag började med att skicka ut ett mejl, där jag frågade om universitetsläraren eller bibliotekarien var intresserad av att intervjuas och där presenterades lite kortfattat vad intervjun skulle innebära. Accepterade han/hon att delta fastställdes ett datum för intervjun och därefter skickade jag ett brev som förklarade hur intervjun skulle gå till och vad som var syftet med intervjun.

Intervjuerna tog mellan cirka 30 och 40 minuter att genomföra. Jag spelade in intervjuerna med en rullbandspelare speciellt anpassad för intervjusituationer. Därefter skrev jag ut intervjuerna. Jag försökte göra det så ordagrant som möjligt. För att belysa empirin har jag främst återberättat vad som sades ganska nära det som sades. Ibland har jag använt mig av citat, men inte alls ofta. När det gäller forskningsetiska frågor skickade jag ett brev till respektive respondent och förklarade där hur jag skulle gå tillväga när det gäller att jag inte skulle röja identiteten på respondenterna och vad frågorna i stora drag skulle beröra.

Jag använder de tre perspektiven så att de kopplas till respondenternas svar på de frågor jag ställt i intervjuguiden. Jag ämnar från början att använda påståendeden i bilaga 2. Dock lyckades detta inte. Påståendena var för svagt exkluderande och de tre perspektiven kunde därför inte särskiljas på ett tydligt sätt. Detta insåg jag lite för sent i processen för att jag skulle kunna lösa detta uppenbarliga dilemma på ett optimalt sätt. Jag ämnar att själv genom informanternas intervjusvar mer eller mindre analysera svaren, för att sedan på ett mer eller mindre godtyckligt sätt koppla eller inte koppla delar av materialet till respektive perspektiv. Ett exempel på problematiken med att ett påstående kan vara svårtolkat är exempelvis när läsaren synar bilaga 2, och läser det översta påståendet, som är tänkt att avslöja om respondenten intar ett behavioristiskt perspektiv; "Informationskompetens innebär man skall kunna identifiera informationsbehov." Detta kan naturligtvis gälla alla tre perspektiv, antingen det nyss nämnda behavioristiska perspektivet, det sociokulturella perspektivet eller det fenomenografiska perspektivet. Jag ser det även problematiskt att ha tre olika svarsalternativ till de tre olika perspektiven. Det första svarsalternativet lyder; instämmer helt, det andra instämmer till en del och det sista instämmer inte. Om någon instämmer till viss del, vad skulle det innebära, hur ska det tolkas. Jag vet inte svaret på detta, varför jag även förhåller mig kritisk till bilaga 2. Dock är det möjligt att använda mig av de svar som jag fick genom att ställa de övriga frågorna i *bilaga 1*.

5. Resultatredovisning

Jag kommer här att redogöra för de svar jag fått ta del av genom min intervjuguide jag använde mig av när jag intervjuade tre bibliotekarier och tre universitetslärare vid ett medelstort universitet i Sverige. Jag använder mig av olika teman vid presentation. I kapitel sex gör jag också fördjupande analyser och diskussioner.

5.1. Respondenternas informationskompetens

B1-B3 är de tre intervjuade bibliotekarierna, medan UL1-UL3 är de tre intervjuade universitetslärarna (se presentation i bilaga längst bak i uppsatsen). B1 associerar begreppet informationskompetens till bibliotekets undervisning i informationssökning och universitetsbibliotekets mål. Detta mål handlar om att lära studenter att söka och värdera information. Bibliotekarien menar att hennes informationskompetens består i att kunna söka inom biblioteks- och informationsvetenskapen, pedagogik, och lärande i stort. I övrigt är bibliotekarien insatt i ämnena teknik, sociologi och naturvetenskap, på grund av att hon är ansvarig för dessa ämnen, gentemot studenterna. Vad B1 skulle vilja förbättra när det gäller sin egen informationskompetens svarar hon är: ”Det är lite svårare att svara på... det händer ju alltid saker när det gäller databaser, när det gäller sökgränssnitt, men själva grundkunskaperna när det gäller hur man söker... dom är ju densamma ändå, så att det är väl egentligen mer att hålla dig ajour med databaserna.”

Den andra bibliotekarien, B2, associerar informationskompetens till att en individ är bra på att informera sig; vilket innebär att kunna söka information och att den informationskompetente vet hur hon eller han ska lösa nya uppgifter. Informationskompetens tar tid att lära sig och är en del av studierna. B2 är kontaktbibliotekarie för ämnena juridik, medicin och ekonomi och det är även i dessa ämnen som bibliotekarien försöker hålla sig uppdaterad. Detta lyckas dock enligt bibliotekarien inte så bra. Bibliotekarien menar att det beror på att bibliotekarierna har så många ämnen att det inte finns tid till fördjupning. För att bli en bättre bibliotekarie skulle B2 för egen del vilja jobba mer med det elektroniska materialet, e-böcker och bibliometri. Bibliometri är komplicerat, men är samtidigt något som bibliotekarien skulle vilja utveckla på egen hand.

Den tredje bibliotekarien, B3, associerar ordet informationskompetens till undervisning på biblioteket och är något som respondenten arbetade med tidigare. Då talades det mycket om begreppet informationskompetens kollegialt. Bibliotekarien tänker även på att söka information, om kunskaper i olika databaser. Medicin och omvårdnad är områden som berör bibliotekariens informationskompetens. Till dessa områden har bibliotekarien köpt in litteratur. Tidigare arbetade B3 även med undervisning för sjuksköterskestudenter och idrott – hälsa. Områdena naturvetenskap och teknik vill B3 lära sig mer när det gäller sin egen informationskompetens, men skulle även vilja lära sig mer om dessa ämnen, då han jobbar med inköp av böcker.

Den första lärarrespondenten, UL1, associerar ordet informationskompetens till en kunskap som berör var man finner och hur man värderar information, söker källor och litteratur på olika sätt. Att söka på ”vanligt” sätt och i arkiv, menar UL1 att hon har hög kompetens i, och

även i att värdera källor. Läraren upplever även att det är svårt att hänga med i den tekniska utvecklingen och skulle kunna förbättra sin kompetens på det planet. UL1 skulle vilja lära sig mer om de fallgropar och möjligheter som denna utveckling medför.

UL2 associerar informationskompetens till hur en person finner information eller dokument och även var man kan söka i databaser. Det handlar även om att förhålla sig kritisk till information. Ytterligare reflekterar läraren att informationskompetens är att förmedla information om ett ärende eller en fråga, och göra det begripligt i ett mejl. UL2 tänker på hur han söker i sin roll som lärare och på uppdraget i lärarutbildningen. Läraren söker vetenskapligt material, men även på myndighetssidor. Han anser att han på ett bra sätt kan förmedla övergripande information och att han ganska väl kan gradera informationskällor. Läraren tänker att han skulle vilja hänga med bättre i ämnets utveckling och hålla sig mer uppdaterad.

Den tredje läraren, UL3, menar att den informationskompetente är: ”En person som kan informera sig själv om det närliggande samhället, både vad det gäller bibliotek, men även via datorer, som är så stort idag. Att utan svårigheter söka sig fram till den information som man vill ha.” Lärarens informationskompetens berör utbildningen: ”... ja, det vi söker mycket på det är ju då evidens vad gäller innehåll i sjuksköterskans omvårdnadsansvar.” Databaser som utbildningen använder sig av är Medlab, Pubmed, och Signale, mest engelskspråkiga databaser, men även svenskspråkiga. Läraren skulle vilja lära sig om nya sajter, på grund av att de är: ”... informationstillgängliga på ett enklare sätt än våra medicinska databaser.”

5.2. Studenters informationskompetens

Studenterna prioriterar inte informationskompetens och deras informationskompetens är ganska låg, menar B1. Via Google finns det mycket material som inte håller en vetenskaplig nivå och när studenter behöver material som duger till ett arbete, vänder de sig till biblioteket. Studenterna ska förstå grunderna till sitt behov av information, samtidigt som de ska kunna uppfatta skillnaden mellan vetenskapligt och icke vetenskapligt material. Studenterna ska även känna till relevanta databaser, hur de kan kombinera sökord, använda ämnesordsregister och använda ämnesord. Bibliotekarien menar att: ”... man måste veta vilken typ av information det finns, sen vad har jag själv för möjligheter, vart kan jag få tag på den här informationen.” Informationskompetens för studenter är viktigt, förklarar B1. De måste veta vilket material som de ska använda och på vilket sätt, och menar också att: ”... om det är ett större arbete, så behöver man ha koll på forskningsläget, så det blir ... det är ju viktigt.”

Oftast är informationskompetens bland studenter enligt B2 väldigt dålig. Många studenter som skriver c-uppsats vet inte rent praktiskt hur de ska finna material. Dock finns det studenter som skriver uppsatser utan bibliotekets hjälp, och många blir trots det godkända. Exempelvis är många studenter inom juridikämnet väldigt drillade av sina lärare. Studenter behöver enligt B2 tillägna sig informationskompetens genom att först och främst lägga ner tid på det. Det tar tid att bli mer informationskompetent och det går inte att skynda förbi och att skriva sin uppsats därefter. Bibliotekarien pekar på vikten av systematik och att ha en omvärldsbevakning. Studenten ska veta hur ämnet ser ut och vad som har gjorts tidigare och ha en känsla för ämnet; till exempel om det är viktigast med böcker eller artiklar. B2 anser att bibliotekariens roll är att vara en servicefunktion på biblioteket, istället för någon som uttrycker åsikter omkring studenters informationskompetens. Det är ämnenas roll att tycka att det är viktigt och hon stödjer ämnena. Bibliotekarien märker att ämnena har blivit mer

intresserade av studenters informationskompetens. Högskoleverket har en ny modell för utvärdering och ser i huvudsak på examensarbeten och det har fört med sig ett uppvaknande.

B3 menar att studenterna successivt lär sig att söka artiklar genom bibliotekets undervisning. Studenters informationskompetens varierar. Genom bibliotekets undervisning ska studenter lära sig vilka databaser som finns och är viktiga för det egna ämnet, samt att behärska dessa. B3 menar att genom att skriva uppsatser och PM bygger studenterna upp sin informationskompetens, dock bidrar tidspress till att studenter lär sig mindre än de annars kunnat. Egna sökningar är viktigt för att tillägna sig informationskompetens. Fokus på informationskompetens varierar mellan olika utbildningar.

Informationskompetens bland studenter varierar väldigt mycket, uppfattar UL1 och informationssökning ingår i utbildningen. Nya studenter kan mindre än mer rutinerade, och studenterna lär sig under utbildningen. Under studierna blir studenten bättre på att söka och värdera information. Nivån på studierna avgör den kunskap som studenterna ska ha. Från a – c - nivå. A- nivån berör kritisk läsning och att kunna värdera texter, förklarar UL1. B-nivån behandlar källkritik. Det är på b- nivå inte viktigt hur studenten söker sig fram till källorna och inte till om man finner källorna i ett arkiv eller elektroniskt. Studenten ska på c-nivån visa att han eller hon behärskar källkritiken till fullo. Det handlar om progression och att läraren är ansvarig för att studenten ska få en högre informationskompetens. Det är enligt UL1 viktigt för studenter att vara informationskompetenta. Att söka och värdera information är vad alla akademiska studier till stor del går ut på. Detta är självklart, enligt läraren.

Efter några terminer, förklarar UL2, lär sig studenterna att söka i databaser på universitetsbiblioteket. Kunskapsluckor finns oftare bland nya studenter, samtidigt som undantag från regeln finns. Ibland har nya studenter mer informationskompetens än de mer rutinerade. Kunskapsluckor i informationskompetens är vid självständiga arbeten problematiskt. UL2 förklarar att det är viktigt att studenterna ska följa med i sitt ämne, och även kunna söka relevant information. Studenter ska även kunna bedöma forskningsdatabaser och vetenskapliga tidsskrifter, i motsats till Facebook och bloggar. Detta har genom lärarnas påminnelser förbättrats. Dock tycker läraren fortfarande att studenter okritiskt tar till sig av det som står på nätet eller i tidningar. Enligt UL2 ska studenten komma i kontakt med en mängd olika källor genom bibliotekets informationssökning. Praktisk informationssökning och värderandet av källor är viktigt. Läraren anser även att det är viktigt att de återkommer till bibliotekets undervisning så att studenten utvecklas. Genom studier grundläggs studentens informationskompetens, menar UL2. Det är något som individen har nytta av i yrkesliv och som medborgare. Förutom tryckta medier, tv och radio, finns det idag många andra vägar till informationsinhämtning.

På grund av att studenterna är så många, 80-90 i en grupp, har läraren inte så stor inblick i studenternas informationskompetens, förutom när studenterna enligt UL3 i termin sex gör ett examensarbete med litteraturstudier. Då kan läraren se hur studenten lyckas söka litteratur systematiskt. Databassökning i respektive ämnesområde är viktigt enligt UL3, i detta fall omvårdnadsvetenskap och medicin. Det är även viktigt att hålla sig uppdaterad inom yrket. Studenterna ska hålla sig uppdaterade via Internet, då böcker blir snabbt gamla. Det är absolut viktigt, förklarar UL3, att studenterna är informationskompetenta och utbildningen kan ge studenterna redskapen. Undervisningen är problembaserad och studenten måste ta ansvar för sitt eget lärande.

5.3. Ansvar och informationskompetens

Progression i undervisningen av informationskompetens menar B1 är bra, på grund av att studenten tar under utbildningen emot väldigt mycket information. Studenten behöver söka information, prova sig fram och bygga på informationskompetensen. Både lärare och bibliotek, anser B1, bär ansvaret för studenters informationskompetens. Det är viktigt att lärarna bokar bibliotekets undervisning, annars missar studenterna informationsundervisningen, vilket biblioteket vill undvika. Bibliotekarien samarbetar med läraren och kommer överens om en plan för hur studenterna ska komma till biblioteket. Vid programstudier återkommer studenterna, men det är vid fristående kurser ändå positivt att lärarna bokar tider. Det gör att bibliotekarierna kan samarbeta med lärarna och synliggöra sina tjänster. För att kunna utveckla informationskompetens hos studenter förklarar B1 att: "... undervisningen behöver komma när studenterna är själva motiverade, när de har behov av det..." Det är viktigt att ha en konkret uppgift, till exempel att finna fyra vetenskapliga artiklar. På det sättet låter studenterna inte tiden gå utan att engagera sig och att de förstår syftet.

Progression är svåruppnåeligt och något som är bra och bibliotekarierna kämpar mycket med att uppnå progression. B2 menar att i långa professionsprogram, där samma studenter återkommer, kan man med ämnets hjälp bygga upp en progression. I övrigt ägnar sig biblioteket åt tillfälliga nedslag. Progression är ämnets sak att ansvara över. B2 förklarar anser att ämnet bär ansvaret för studenters informationskompetens. Bibliotekarien kan föreslå lämplig progression och vilka krav som ska ställas på studenterna och bidrar på det sättet till studenternas utveckling. Bibliotekarien pekar på att det är viktigt att ämnet anser att detta är viktigt så att föresatserna infrias. Bibliotekarien undervisar i informationssökning på olika nivåer och påverkar lärare att boka tid för undervisning. Bibliotekarien kommer även med idéer runt uppsatser och sökning av vetenskapliga artiklar. Biblioteket ger inga allmänna visningar utan det är en förutsättning att studenterna ska ha en uppgift när läraren bokar in biblioteket. Det är klart möjligt att utveckla studenters informationskompetens. Dock skulle biblioteket behöva mer tid till detta ändamål. Detta skulle behöva ligga inlagt i utbildningen. Bibliotekarien pekar på vikten av återkommande övning i generiska kunskaper. Utbildningen kan "tvinga" studenterna att söka litteratur. Det har blivit bättre, men det återstår enligt B2 en hel del att göra.

B3 svarar efter att jag kort förklarat frågan om progression att: "Ja, det är nog naturligt att det blir så, jag kan bara prata om sjuksköterskeutbildningen, som börjar med enklare uppgifter, sedan kommer B-uppsats och C-uppsats och det blir ju mer och mer ju längre utbildningen kommer. När man skriver c-uppsats blir det ju ganska mycket information man behöver söka fram. Så det är nog ganska naturligt att det blir så." Utbildningen är huvudansvarig genom lärare och institution, beroende på att de lägger upp kursplaner och undervisning, men biblioteket har ett visst ansvar. Genom det utåtriktade arbetet anser B3 att biblioteket ansvarar för studenters informationskompetens. Detta genom att de vid disken svarar på frågor och att det bedrivs undervisning och handledning. B3 menar att det går att utveckla studenters informationskompetens.

Det är absolut viktigt att det finns en progression i utvecklingen av informationskompetens, på grund av att det är på det sättet som vi lär oss, och vi kan inte börja i fel ände menar UL1. Det är uteslutande lärarens ansvar att studenters informationskompetens utvecklas, förklarar UL1. Läraren ska även ta hjälp av biblioteket. Dock ligger det yttersta ansvaret hos läraren. Genom att ge studenterna lämpliga arbetsuppgifter, lär studenter känna bibliotek och arkiv, samt vilka elektroniska redskap som finns.

I början av utbildningen lär sig studenterna var han eller hon kan hämta information och vilka olika källor som finns. När studenten vid slutet av utbildningen vid uppsatsskrivande är kravet

på vetenskaplighet på en mycket högre nivå. Lärarutbildningen har en progression förklarar UL2, från början till studenten lämnar universitetet med en examen Den kurs- eller programansvarige är den som bär ansvaret, menar UL2, där exempelvis den programansvarige för exempelvis lärarutbildningen ska driva frågan, men alla som är involverade i lärarutbildning har ett ansvar. Ansvaret ser olika ut beroende på om du är enskild lärare eller kursansvarig. UL2 tycker att det går att utveckla studenters informationskompetens genom att studenten lär sig var han eller hon kan söka information. I exempelvis ett samhällsvetenskapligt ämne är det relativt lätt att få in undervisningen på ett löpande sätt. Den undervisande läraren lägger upp undervisningen med uppgifter involverade, så att studenterna tvingas träna.

Progressionsmässig utveckling är viktig enligt UL3 även att färdiga sjuksköterskor söker information, både för patientsäkerheten och för sjuksköterskans säkerhet. Det är viktigt att göra rätt handlingar som bidrar till hälsa eller fridfull död. Det är enligt UL3 lärarna och studenterna själva som bär ansvaret. Varje termin finns det uppgifter som utvecklar studenternas informationskompetens kontinuerligt och korrekt. Det är möjligt att utveckla studenters informationskompetens genom att ge studieuppgifter som studenterna har med sig i praktikperioderna på sjukhus, och på äldreboenden. UL3 berättar att de där måste söka litteratur. Ett annat för studenterna att sätt att lära sig är genom att sköta en patientutbildning på nätet.

5.4. Att mäta informationskompetens

Det är möjligt att se hur studenter tagit till sig informationssökningens olika delar, även om det, enligt B1, är svårt att mäta informationskompetens. Det går att i ett examensarbete se hur väl man täckt in relevant information.

Det finns ingen perfekt modell för att mäta informationskompetens och det är svårsmätbart, vilket är ett dilemma, samtidigt som B2 inte känner sig uppdaterad på forskningsområdet. Vid rakt ställd fråga har bibliotekarien själv inte upplevt någon sådan mätning. B2 svarar: "... skulle det finnas en bra modell för det så tycker jag absolut det skulle ligga på biblioteket."

B3 har inte tänkt på om det är möjligt att mäta informationskompetens. B3 försöker trevande förklara att det handlar om hur bra uppsatserna blir och hur noggrant studenterna söker information till sin uppsats och menar att det är ett sätt att se på frågan. Det är nog både bibliotekariens och universitetslärarens ansvar, men B3 säger samtidigt att han inte har tänkt så mycket på det.

Läraren förklarar att det går att mäta informationskompetens i grova mått och pekar på att det finns två delar. Dels handlar det om hur studenter vid uppsatsskrivande hämtar information och sedan hur de hanterar källkritiken. UL1 tycker det uppfattas tydligt hur studenterna lyckas. Det är lärarens roll att mäta informationskompetens och UL1 förklarar att det utslutande är läraren som i en uppgift eller i ett ämne kan bedöma vad som är informationskompetens.

Det är svårt att mäta i kvantifierbara termer och UL2 tänker att det i självständiga arbeten går att se hur författarna använder källor. Det går att konstruera examinationsuppgifter och examinationssituationer så att studenterna tvingas visa upp sin informationskompetens i olika delar. UL2 menar att det på det sättet går det att se vad studenterna tillgodogjort sig. Det går att bedöma, men att mäta, menar läraren, är väldigt fyrkantigt. En lärare kan vid ett självständigt arbete eller examination ha möjlighet att bedöma arbetet i sig, men även avgöra

om studenten har informationskompetens. Uppgiften hävdar UL2 ligger hos läraren att mäta informationskompetens. Bedömningen görs av läraren samtidigt som läraren pekar på vikten av samspel mellan lärare och bibliotekarie.

UL3 kan inte svara på det, att hon inte riktigt förstår och att hon inte vet om det går att mäta informationskompetens.

5.5. Hur blir studenter mer informationskompetenta?

Enligt B1 är informationskompetens är en förmåga som man alltid kan utveckla. Det går alltid att hålla sig uppdaterad i medier och databaser, där sökgränssnitt förändras. Undervisningen behöver sätta upp kraven, menar B1, och det bästa är om studenterna blir informationskompetenta genom ett samarbete, där dessa former av undervisning [bibliotekets undervisning och ämnesundervisning] går hand i hand.

Varje gång som en individ söker information använder sig av sin informationskompetens, och det går inte att bli informationskompetent en gång för alla förklarar B2. Så det är viktigt att hålla sig a jour. Genom sina kunskaper görs automatiskt en omvärldsbevakning. Bibliotekarien pekar på vikten av att utvecklas i sitt yrke och på så sätt lyckas den professionelle. B2 konstaterar att det ser väldigt olika ut och att det kan fungera på båda sätt. [Både genom lärare och genom bibliotekarier.] Ett exempel är att lärarna inom juridik är väldigt aktiva i att drilla sina studenter, medan andra lärare är mycket osäkra på informationskompetens och då väljer de att skicka studenter till biblioteket.

B3 menar att det finns olika definitioner på begreppet och att ett sätt att se på det handlar om att söka information, olika källor i databaser och att vara källkritisk. Dock tror B3 inte att man kan bli informationskompetent en gång för alla, på grund av att det kommer så många nya informationskällor. På samma gång kan man lära sig ett visst sätt att tänka eller ha ett visst angreppssätt. Bibliotekarien anser att man blir duktig på det som man jobbar med. B3 har bilden av att det är båda delar, där lärare i vissa utbildningar talar om vad som kännetecknar vetenskapliga artiklar. För tillfället tror bibliotekarien att det i bibliotekets undervisning är fokus på databassökningar och praktiska övningar.

Inte heller UL1 anser att det är möjligt att bli informationskompetent en gång för alla, och påpekar att det hela tiden är vässa sina verktyg och att individen behöver hålla sig a jour med den tekniska utvecklingen. Det kommer nya typer av källmaterial och texter att förhålla sig till. Alltså är det en ständigt pågående process. Båda parter bidrar genom ett samarbete och att dessa delar kompletterar varandra utmärkt anser UL1.

UL2 förklarar att det efter examen är nödvändigt att hela tiden uppdatera sig. Även som medborgare behöver du följa med i samhällsdebatten och vad som händer i samhället. Det är en kompetens du måste jobba med och utveckla. Läraren tror att det är båda delar, och påpekar att bibliotekarien har en viktig uppgift i de olika momenten i de olika utbildningarna. Detta på grund av sin praktisk-tekniska fackkunskap, och hur man kan söka information, och kritiskt granska och värdera olika källor. På samma gång som det ligger på lärarens uppdrag. Både bibliotekarien och läraren har en viktig roll, menar UL2.

Det måste enligt UL3 vara ett intresse att ständigt fortsätta utveckla denna kompetens, men att en del, däribland även disputerade lärare kan tycka det är svårt och jobbigt. Läraren tycker

själv att det är jätteviktigt och pekar även på vikten av att bilden utåt ska vara att de har informationskompetenta studenter. Biblioteket är väldigt viktigt enligt läraren. Det beroende på att det står i kurplanerna om ett samarbete och att utbildningen har en ämnesansvarig bibliotekarie. Denna bibliotekarie hjälper utbildningen genom att ha undervisning för kollegiet och studenterna. Sedan använder sig utbildningen av bibliotekets undervisning vid ett antal tillfällen, i början, i mitten av och inför uppsatsen i slutet av utbildningen. Biblioteket har, menar UL3, handledning för uppsatsskrivande studenter, och på grund av de långa köerna är det bra att studenterna söker hjälp i tid - terminen innan, så att det går fortare att komma igång med uppsatsen.

6. Analys och Diskussion

6.1. Inledning

Jag kommer i detta kapitel göra en analys av resultat och diskutera arbetets fördelar och det jag kan problematisera över. Jag försöker besvara de forskningsfrågor som jag tidigare ställt i uppsatsen - både gruppen bibliotekariers svar och universitetslärares svar. Jag kommer att i detta kapitel använda mig av forskningsfrågorna som rubriker och där jag även kommer att besvara dessa forskningsfrågor. Jag använder mig även av tematiska rubriker, där jag även väver in forskningsfråga två i en analys, och jag ska senare svara på denna forskningsfråga. Detta för att göra forskningsfråga två mer synlig. Det finns likheter och skillnader mellan grupperna, men även likheter och skillnader inom grupperna. Jag har även för avsikt att jämföra denna uppsats och tidigare forsknings innehåll. Jag ska titta på hur denna undersökning står sig i förhållande till vad tidigare undersökningar kommit fram till och samtidigt identifiera mitt eget arbete och vad det innehåller eller består av. På slutet av kapitlet vill jag klart och tydligt och kortfattat formulera de slutsatser jag kommit fram till med min kandidatuppsats. Jag kommer även att ifrågasätta det fenomenografiska perspektivets relevans i denna undersökning.

6.2. Bibliotekariers och universitetslärares syn på informationskompetens

6.2.1. Informationskompetens och perspektiv

Begreppet informationskompetens associeras av en bibliotekarie till bibliotekets undervisning i informationssökning, där studenterna ska värdera och söka information. I övrigt associeras informationskompetens till att en individ är bra på att lösa problem, söka information och är bra på att informera sig. Ytterligare en bibliotekarie associerar informationskompetens till undervisning på bibliotek och informationssökning i databaser.

Angående bibliotekariernas egen informationskompetens menar en av respondenterna områdena pedagogik och lärande, samt biblioteks- och informationsvetenskap och undervisar studenter som läser teknik, sociologi och naturvetenskap. Detta tillhör bibliotekariens informationskompetens. Ytterligare en bibliotekarie pekar på områdena medicin, juridik och ekonomi, vilket respondenten tycker är svårt att hålla sig uppdaterad i, därför att bibliotekarien har så många ämnen och att det är svårt att hinna med dessa ämnen och områden. En tredje bibliotekarie pekar på områdena omvårdnad och medicin. Tidigare har bibliotekarien undervisat i informationskompetens och inhandlat böcker till dessa områden,

och har även undervisat i informationskompetens för sjuksköterskestudenter och studenter i idrott och hälsa.

En universitetslärare associerar till begreppet informationskompetens och ser att begreppet innebär en kunskap som handlar om var individen finner och hur han eller hon värderar information. En annan respondent ser på begreppet som var man kan hitta olika typer av dokument och var man kan söka i databaser. Ytterligare associationer handlar om avgörandet av en informations rimlighet, och förmågan att kommunicera via mejl. Ytterligare en lärare associerar till en person som kan informera sig om det närliggande samhället, besöker bibliotek och genomför sökningar via dator. I detta ingår även att personen enkelt kan söka fram den information som han eller hon behöver.

En lärare definierar sin egen informationskompetens som att söka efter litteratur eller källor och en annan lärare söker i ett uppdrag på lärarutbildningen, där bibliotekarien söker på myndighetssidor och efter vetenskapligt material. Läraren anser sig även kunna gradera informationskällor och förmedla övergripande information till andra. Ytterligare en respondent tänker på att söka evidens till innehåll i sjuksköterskans omvårdnadsansvar. Läraren och utbildningen använder MedLab, PubMed och Signale. De använder mest engelska databaser, men även svenska.

I undersökningen:” Universitetslärares syn på studenters informationskompetens”, av Kajsa Gustafsson Åman, där den absolut största delen av undersökningens utfrågade lärare, gällande sitt förhållande till informationskompetens, ser detta som oproblematiskt. Lärarna såg sig som kompetenta och att de kunde finna det som de behövde. Just denna punkt bekräftas även i min undersökning. Lärarna jag intervjuat känner sig säkra på informationssökning i sitt ämne, men ett par lärare uttrycker att de är lite osäkra på den nya tekniken, som hjälpmedel för informationssökning.

På samma gång nämnde några lärare att de var rädda att missa något viktigt och de talade om att de upplevde ”informationsstress” (s.59). När det gäller det källkritiska förhållningssättet, förklarade lärarna enligt Gustafsson Åman att de kände viss osäkerhet.

En av mina lärarrespondenter känner sig väldigt säker på denna del.

Å andra sidan var osäkerheten liten när det gällde artiklar från tidsskrifter. Inom det området var lärarna välutbildade. Lärarna hade inte tränat sig att använda material på nätet, som inte vanligtvis används i doktorsavhandlingar (s.59). Det gäller att ta ställning till studenternas material och dess kvalitet och relevans (s.59-60).

Två områden kan skönjas när det gäller lärares informationssökning. Den egna sökningen och den som gäller studenterna (s.61). Den egna sökningen är enligt lärarna mer avancerad och styrs även av intuition. På grund utav den omfattande förkunskaper uppfattas denna typ av sökning som lättare än att exempelvis ta fram kursers informationsmaterial. Detta kan gälla material till ”utlärandet” som läraren sysslar med, kurslitteraturlistor och material för studenters kunskapsinhämtande. Som svårast är okända områden och uppsatshandledning inom dessa områden (s.61). Just detta stycke berörs inte så mycket i min undersökning.

Sammanfattningsvis talar bibliotekarierna om vikten av att söka information och undervisning i informationssökning/informationskompetens, och att kunna lösa problem. Dock pekar dessa uttalanden kanske mot en generisk syn på informationskompetens, alltså det behavioristiska perspektivet, när det talas om sökning och värdering av information. Alltså tolkar jag det som att det inte det talas om det kontextuella betydelse när bibliotekarierna associerar till

informationskompetens. Ett alternativt sätt att tolka det på är att sammanhanget talar för att det skulle kunna finnas en koppling till det sociokulturella perspektivet, på ett indirekt sätt, där den sociala kontexten blir viktig för lärandet, där bland annat kommunikation mellan studenter och lärare blir avgörande för lärandet. Om jag kan koppla ihop det fenomenografiska perspektivet med dessa svar är mer tveksamt, då detta mer utgår hur varje enskild individ uppfattar informationskompetens. Dock kan jag inte på en teoretisk nivå helt utesluta detta perspektiv.

Ytterligare kan sägas att bibliotekarierna vill bli bättre bibliotekarier genom att hålla sig uppdaterade runt databaser, ämnen de inte tidigare har arbetat så mycket med, som exempelvis naturvetenskap och teknik. Det gäller både informationskompetens och ämneskunskaper. I övrigt vill de lära sig mer om e-böcker, bibliometri och om det elektroniska materialet.

Jag tolkar att bibliotekarierna dels anser att det är viktigt att vara insatt i de olika ämnena för sin del, för att i förlängningen kunna vara en bra bibliotekarie i undervisningssammanhang. Det anses också viktigt att vara kunnig på grund av det underlättar vid bokinköp.

Jag tolkar att svaren från lärarrespondenterna främst pekar på ett behavioristiskt perspektiv, vilket innebär att individen innehar generiska färdigheter. Svaren handlar om att finna och värdera information - genom att besöka bibliotek - och söka via dator och att individen därigenom informerar sig om det omgivande samhället.

Att informera sig om det omgivande samhället pekar på vikten av gemenskapen i ett samhälle, som medborgare, och kanske ett sociokulturellt perspektiv där medborgarna ingår i en praktikgemenskap. Att kunna enkelt söka fram vad man vill ha, skulle kunna peka på en förenklad syn av informationskompetens. Jag syftar här på tanken att om en student är informationskompetent på ett område, så kan han eller hon behärska sökningar inom alla andra områden. Det sistnämnda förhållandet pekar återigen på ett behavioristiskt perspektiv, och egentligen tvärt emot det fenomenografiska perspektivet, där man talar om att olika informationskompetenser beroende på individen och dess upplevelser av informationssökning.

Även lärarna pekar på vikten av att söka information och litteratur på olika sätt, delvis inom utbildningens ram, där läraren söker efter vetenskapligt material och på myndighetssidor. Att kunna gradera informationskällor och förmedla information. Det handlar tolkar jag om att söka innanför utbildningens gränser, i de rätta databaserna. Även här kopplar jag ihop lärarnas informationskompetens till antingen det behavioristiska perspektivet eller det sociokulturella perspektivet, snarare än det fenomenografiska perspektivet.

Den största skillnaden mellan bibliotekariernas och universitetslärnarnas varierade syn på informationskompetens är att vid en fri association pekar bibliotekarierrespondenterna på det egna bibliotekets undervisning i informationskompetens. Lärarrespondenterna gör inte samma tydliga koppling till bibliotekets undervisning i informationskompetens. Det kan bero på skillnader i professionstillhörighet som respondenterna innehar. Lärarna jobbar inte på biblioteket med undervisning i informationskompetens. Samtidigt liknar lärarrespondenternas svar bibliotekarierrespondenternas när det gäller vikten av informationssökning på olika sätt, av att söka information i databaser.

Sammanfattningsvis talar bibliotekarierna om vikten av att söka information och undervisning i informationssökning/informationskompetens, och att kunna lösa problem. Informationssökning är viktig för lärarna, och förutom det nämns även att avgöra om information är rimlig. Dessutom framförs åsikten att det är viktigt att kunna skicka ut relevant och begriplig

information via mejl. Det handlar också om att informera sig om det omgivande samhället och sökning via dator och bibliotek. Att enkelt kunna söka sig fram till det man vill ha.

6.3. Studenternas informationskompetens

6.3.1. Studenternas informationskompetens och perspektiv

En bibliotekarie anser att det är viktigt att studenter är informationskompetenta i studiesammanhang. Studenter måste veta hur eller vilket material de kan använda sig av. Ytterligare en respondent i gruppen bibliotekarier anser att det är viktigt att vara informationskompetenta i studiesammanhang. Bibliotekarien ser sig snarare som en servicefunktion och anser att det är ämnets uppgift att tycka det är viktigt med informationskompetens. Dock har ämnena visat ett nytt intresse för studenternas informationskompetens. Även en tredje bibliotekarie anser inte helt ologiskt att det är viktigt med studenters informationskompetens i ett studiesammanhang. Orsaken till det är att studenterna ska lära sig att ta fram information, bland annat till PM och uppsatser.

Även alla lärarrespondenter anser att det är viktigt att studenter är informationskompetenta i ett studiesammanhang. Dock motiverar respondenterna det på olika sätt. En lärare anser att det är viktigt på grund av att studier delvis går ut på att söka och värdera information. Ytterligare en lärare menar att den informationskompetens som studenten får via utbildningen sedan bär med sig i livet, som medborgare och i sitt yrkesliv. En tredje lärare menar att det absolut är viktigt beroende på att utbildningen kan lära studenten att ta ansvar för sitt eget lärande, genom att jobba problembaserat.

Det faktum att lärarna och bibliotekarierna var för sig och tillsammans tycker att det är viktigt att studenter är informationskompetenta i ett studiesammanhang, menar jag pekar på att vikten av lärandet i en kontext eller socialt sammanhang. Med det menar jag att jag kopplar ihop dessa uttalanden med ett sociokulturellt perspektiv. Alternativet skulle enligt min tolkning kunna vara att respondenterna kanske ser en och samma informationskompetens oavsett ämne, och då pekar detta mot ett behavioristiskt perspektiv. Svaren tycker jag inte pekar så mycket på ett fenomenografiskt perspektiv, då situationen mer pekar på ett kollektivt lärande än något som påminner om individualism. En kritik av detta påstående skulle vara att jag formulerade frågor på ett så ledande sätt att detta förefaller självklart att jag får det svaret. Som man ropar får man svar.

Bibliotekarierna menar att studenters informationskompetens är ganska dålig eller oftast väldigt dålig. Studenterna prioriterar inte informationskompetens och använder sig av Google, där de kanske finner ovetenskapligt material och studenterna vet inte hur de ska finna material till sina c-uppsatser. Mer rutinerade studenter är i regel skickligare på att söka artiklar. Det är något som de flesta lär sig.

För att anses informationskompetenta ska studenterna behärska grunderna till vad de behöver för information och veta vad skillnaden är mellan vetenskaplig och ovetenskaplig information innebär. De ska även veta vilka databaser de kan använda sig av vid informationssökning och känna till alla söktechniska detaljer. Studenterna ska veta vilka databaser som anses viktiga inom deras ämne genom att delta i bibliotekets undervisning. Genom att skriva PM och uppsatser lär sig studenterna detta.

Studenterna behöver tillägna sig att veta vilken information som finns och var han eller hon kan få tag på informationen för att bli mer informationskompetenta. Det anses bland biblio-

tekarierna även vara viktigt med en systematisk sökning och att studenterna ger sökningen tid. Därutöver behöver studenterna ha kontroll över om det är viktigast med böcker eller artiklar i deras ämne och att skaffa sig en ämnesöversikt. Studenterna behöver lägga ner tid på egna sökningar.

Nu till lärarrespondenterna. Enligt två lärarrespondenter är studenternas informationskompetens väldigt varierande. På samma gång är de mer erfarna studenterna mer kompetenta. Alla studenter följer dock inte detta mönster, då vissa nybörjare kan väldigt mycket, medan mer rutinerade studenter kan ha stora luckor i sin informationskompetens. Dock blir studenter i stora bättre på att söka och värdera information. En lärare får inblick i studenternas informationskompetens först i termin sex, när de ska söka systematiskt till sitt examensarbete. Studenterna är enligt denna lärare indelade i grupper om 80-90 studenter, varför det är svårt att tidigare ha inblick i deras informationskompetens.

För att ses som informationskompetenta ska studenterna ha olika kunskaper beroende på om de befinner sig studienivå A, B eller C. På A- nivå ska studenterna kunna värdera och kritiskt granska texter. På B-nivå ska studenterna kunna källkritik, medan det på C- nivå innebär att de ska behärska källkritiken fullt ut. Läraren tar uttryckligen inte hänsyn till hur källorna tas fram eller om de är elektroniska dokument eller om studenterna finner dem i ett arkiv. En annan lärare pekar på vikten av att studenten följer med i sitt ämne och på det sättet veta var han eller hon kan finna information. Läraren pekar även på att kunna särskilja det som skrivs på bloggar och Facebook och att kunna bedöma vetenskapliga tidsskrifter eller en forskningsdatabas. Studenterna har på den punkten blivit bättre, anser respondenten. En tredje lärare menar att studenterna för att ses som informationskompetenta ska behärska databassökningar inom deras område, exempelvis inom omvårdnadsvetenskap och medicin. Läraren anser även att studenterna ska hålla sig uppdaterade i yrket. Sammantaget uppfattar jag att svaren varierar något mellan respondenterna.

Det är enligt en lärare svårt att svara på vad en student behöver tillägna sig för att bli mer informationskompetent, men pekar samtidigt på vikten av att utvecklas progressionsmässigt, där läraren har ett ansvar för att studenterna ska få en högre kompetens för varje akademisk nivå. En annan lärare menar att informationssökning är något som studenten behöver lära sig och att veta vilken typ av källor det finns att tillgå i universitetsbiblioteket. Studenten ska även veta hur han eller hon rent praktiskt ska gå till väga vid sökning, som till exempel vilka sökord som kan användas och att de även kan värdera källor.

Enligt Informationssökning och lärande – en forskningsöversikt, av Louise Limberg, Frances Hultgren, och Bo Jarneving tar forskningen upp vikten av informationssökning som undervisningsinnehåll. (s.106) Vad i detta fall elever behöver tillägna sig varierar beroende på det som tas upp, stoffet och det mål som sätts upp för undervisningen och det pekas på den så kallade Stigfinnarmodellen. I avhandlingen författad av Birgitte Kunhe, som benämns ” Bibliotek – skolans hjärna, studerar författaren integrering av undervisningen. Detta genom ett utvecklingsprojekt vid namn Barkestorpsprojektet, mellan 1989-92, där ett nära samarbete mellan lärare och bibliotekarier studeras. (s.106-107) Avhandlingens resultat pekar på att elever som regelbundet via biblioteket lärt sig utnyttja sökverktyg och information, får en positiv attityd till biblioteket. Elever som inte genom samma systematik prövat dessa arbetsformer får inte samma positiva inställning till bibliotek.(s.107) Ytterligare positiva effekter av arbetssättet, handlar om att elevers sök teknik förbättrades, och även deras skum- och översiktsläsning.(s.107) Läraren skulle i detta fall introducera ett ämne i klassen. Bibliotekarien står för strategier för informationssökning, och skulle presentera olika typer av källor och även ha med moment av bibliotekskunskap. Genom en uppsatt ordning att söka,

skulle eleverna lära sig att strategier för informationssökning.(s.107) Detta kallas ett slag av ”pathfinder approach”, (s.108). Målet för undervisningen var att eleverna enligt en planerad ordning skulle lära sig att söka information strategiskt. Boken tar även bland annat upp process och användning av information, men jag ämnar inte gå in på dessa områden här och nu. Utan jag rekommenderar intresserade att gå till källan och ta del av detta innehåll. Denna källa handlar om vad som elever behöver för att tillägna sig för att bli mer informationskompetent.

6.4. En jämförelse av synen på studenters informationskompetens.

Att studenter ska vara informationskompetenta i ett studiesammanhang anses bland bibliotekarierna vara viktigt. Det är viktigt för studenterna att veta vilket material som de kan använda sig av menar en respondent, medan en annan menar att det är viktigt att ämnena eller utbildningen engagerar sig i informationskompetens. Ytterligare en bibliotekarie menar att det är viktigt med informationskompetens på grund av att studenterna ska lära sig att ta fram information, bland annat till PM och uppsatser.

Alla lärarrespondenter anser att det är viktigt med studenters informationskompetens i studiesammanhang. En lärare menar att det är viktigt på grund av att studier till stor del bygger på att värdera och söka information. En annan respondent pekar på vikten av informationskompetens för att studenten bär med sig kunskapen i det övriga livet. Den tredje läraren menar att utbildning i informationskompetens hjälper studenterna att tar ansvar för sitt eget lärande.

Bibliotekarierna menar att studenter inte prioriterar sin informationskompetens och att den är antingen ganska eller väldigt dålig. Studenter vet inte hur de ska finna materiel till sina uppsatser och söker kanske via Google. En respondent menar att mer rutinerade studenter har större informationskompetens, och att de flesta lär sig detta.

Två lärarrespondenter menar att studenters informationskompetens varierar mycket. Rent generellt är de mer erfarna studenterna mer kompetenta. Både positiva och negativa av-vikelser kan förekomma, på samma gång som studenter i stora drag blir bättre på att värdera och söka information. Enligt två lärarrespondenter är studenternas informationskompetens väldigt varierande. På samma gång är de mer erfarna studenterna mer kompetenta.

6.5. Ytterligare jämförelser mellan grupperna

Beroende på vilken nivå som studenterna befinner sig på i utbildningen menar en lärare avgör vad som studenterna ska behärska för att ses som informationskompetenta. Innehållsmässigt handlar det om att läsa kritiskt läsa och värdera texter och om källkritik. Hur källorna tas fram är inte relevant för en lärare och inte heller om de är elektroniska eller återfinns fysiskt. Enligt bibliotekarierna ska studenterna behärska grunderna till vad de behöver för information. Både lärare och bibliotekarier pekar på vikten av att veta vad ovetenskaplig och vetenskaplig information innebär. Ännu en likhet i jämförelsen är vikten av att studenten ska kunna söka i databaser, och veta vilka databaser som är relevanta för respektive ämne. Vad studenten behöver tillägna sig för att bli mer informationskompetent är enligt lärarna är svårt att svara

på men pekar på vikten av progression i utbildningen. Det är något som är lärarens ansvar. En annan åsikt bland lärarna är att det är viktigt med informationssökning och hur studenterna praktiskt söker och värderar information bland universitetsbibliotekets källor.

En bibliotekarie menar att studenter ska behärska vilka databaser som är viktiga inom ämnet de läser. Det lär de sig på bibliotekets undervisning och genom skrivandet av uppsatser och PM. Dock är tidspressen något som gör att de inte lär sig det så bra som de skulle kunna. Bibliotekarierna anser att vad en student behöver tillägna sig för att bli mer informationskompetent, är att veta vilken typ av information som finns och vad det finns för möjligheter att söka information. Det anses även vara viktigt för studenten att veta var han eller hon kan få tag på informationen. Studenten behöver öva sökningar på det på egen hand och att söka systematiskt, men att samtidigt låta processen ta tid. Studenten ska också känna till det ämne som de tillhör, och exempelvis veta om det är viktigast med böcker eller artiklar i ämnet.

6.6. Ansvar och informationskompetens

På grund av att det är svårt att ta emot mycket information på en gång är det viktigt med progression anser en bibliotekarie, medan en annan anser att progression är svåruppnåeligt och att de är något som biblioteket jobbar ständigt med. I program är det möjligt att bygga progression, då studenter återkommer under utbildningens gång. En tredje bibliotekarie menar att det är naturligt att det blir en progression. Studenterna går från nivå A-C och på C-nivån är det ganska mycket information att söka efter. Bibliotekarien menar att det blir så på ett naturligt sätt.

En bibliotekarie anser att både bibliotek och lärare bär ansvaret för studenters informationskompetens och pekar samtidigt på vikten av lärarnas bokning av bibliotekets undervisning, annars missar studenterna denna informationsundervisning. I ett samarbete mellan lärare och bibliotekarie kommer de överens om en plan för biblioteksbesök. Det är positivt att både programstudenter och studenter vilka läser fristående kurser bokas för besök, anser bibliotekarien. Ansvaret för informationskompetens menar en annan av bibliotekarie-responenterna är ämnets sak att ansvara över. På samma gång kan bibliotekarien föreslå en lämplig progression och kravsättning, vilket bidrar till studenternas utveckling. För att föresatserna ska infrias är det också viktigt att ämnet tar sitt ansvar. I övrigt undervisar bibliotekarien i informationssökning på olika nivåer, samt påverkar lärare att boka tider för undervisning. Bibliotekarien bidrar med idéer till runt uppsatser och sökning av artiklar. En tredje bibliotekarie menar att utbildningen innehar huvudansvaret, där både institution och lärare ingår. Detta beror på att de lägger upp undervisning och kursplaner. På samma gång har biblioteket ett visst ansvar. Biblioteket tar ansvar för studenters informationskompetens genom sitt utåtriktade arbete, genom undervisning, handledning och att svara på frågor vid disken.

För att lyckas med en utveckling i informationskompetens hos studenterna är det av vikt att studenterna är motiverade och har ett behov av detta genom en konkret uppgift. Det kan gälla att söka efter ett specifikt antal vetenskapliga artiklar. De förstår då syftet och de engagerar sig. En andra bibliotekarie tycker att det klart är möjligt att utveckla informationskompetens hos studenter. Det samtidigt som bibliotekarien efterlyser mer tid till uppgiften och menar att det skulle finnas inlagt i utbildningen och att det är viktigt med att repetera generiska

kunskaper. Det återstår en hel del att göra, samtidigt som det blivit bättre. En tredje bibliotekariesrespondent hävdar helt kort att det går att utveckla studenters informationskompetens.

En lärare anser att det absolut är viktigt med progression i utvecklingen av informationskompetens och menar att man inte kan börja i fel ände och även att det är så vi lär oss. En annan av lärarrespondenterna förklarar att studenterna i början av utbildningen lär sig vilka källor som finns och var studenten kan hämta information. I slutet av utbildningen, vid uppsatsskrivandet är fokus på vetenskaplighet mycket högre. Till exempel har lärarutbildningen en progression rakt igenom utbildningen. Ytterligare en lärare anser att progressionsmässig utveckling är viktig och även att yrkesverksamma sjuksköterskor söker information. Detta för att gynna både patientsäkerhet och de professionellas säkerhet

En respondent menar att det uteslutande är lärarens ansvar att studenters informationskompetens utvecklas, och på samma gång ska läraren ta hjälp av biblioteket. Det yttersta ansvaret ligger dock hos läraren. Enligt en annan lärare är det den programansvarige eller den kursansvarige som bär ansvaret. Men till exempel bär alla inom lärarutbildningen ett ansvar. Dock ser ansvaret olika ut beroende på om du är kursansvarig eller enskild lärare. En tredje lärare menar att ansvaret delas mellan studenterna och lärarna och påpekar att det finns uppgifter som utvecklar studenternas informationskompetens kontinuerligt.

Enligt en respondent går det att i allra högsta grad att utveckla den informationskompetens som finns hos studenterna, detta genom att genomföra kritisk läsning av texter eller källkritiska övningar. Arbetsuppgifter kan hjälpa studenter att lära känna bibliotek, elektroniska möjligheter eller arkiv. En annan lärare anser att det går att utveckla studenters informationskompetens. Detta genom att visa var studenten kan söka information. Undervisande lärare lägger successivt in uppgifter i undervisningen så att studenterna tränas. En tredje lärare tänker att det är möjligt att genom studieuppgifter utveckla studenters informationskompetens. Dessa uppgifter tar studenterna med sig under praktikperioderna på äldreboenden och sjukhus. De lär sig på det sättet att söka litteratur, men även genom att sköta patientutbildning på nätet.

Det är enligt en bibliotekarie svårt att mäta informationskompetens, men samtidigt att det är möjligt att uppfatta hur studenter tagit till sig de olika delar av informationssökningen och i ett examensarbete går det att se vilken information studenterna använt sig av. Ytterligare en bibliotekarie menar att informationskompetens är svårätbar och att det inte finns någon perfekt modell för detta, och menar att det är ett dilemma, men erkänner på samma gång att hon inte är uppdaterad på forskningsområdet. Bibliotekarien har aldrig varit med vid en sådan mätning. Om det fanns en bra modell anser bibliotekarien att ansvaret skulle ligga på biblioteket. En tredje bibliotekarie har inte tänkt på om det är möjligt att mäta informationskompetens och menar att ett sätt att se på frågan är att se hur noggranna studenterna är i sin informationssökning till sin uppsats och hur bra uppsatserna blir. Han menar att det nog både är bibliotekariens och lärarens ansvar, på samma gång som han inte tänkt så mycket på det.

Den första läraren, menar att det går att mäta informationskompetens i grova mått, samt menar att det finns två delar. Dels källkritik och hur studenter vid uppsatsskrivande hämtar information. Genom att syna dessa delar tycker läraren att det uppfattas tydligt hur studenterna lyckas. Enligt läraren är det uteslutande läraren som kan bedöma vad som är informationskompetens i en uppgift eller i ett ämne. En andra lärare menar att det går att i självständiga arbeten går att se hur författarna använder källor, men att det rent kvantifierbart är svårt att mäta informationskompetens. Läraren kan konstruera olika examinationsuppgifter eller situationer så att det går att i olika delar visa upp sin informationskompetens. Det går att

bedöma, men att mäta är fyrkantigt. Det är lärarens uppgift att mäta informationskompetens, samtidigt som ett samspel mellan lärare och bibliotekarie är viktigt. Den tredje läraren kan inte svara på frågan om det går att mäta informationskompetens på grund av att hon inte förstår, att hon inte vet hur det skulle gå till.

I ”Universitetslärares syn på studenters informationskompetens”, av Kajsa Gustafsson Åman, visar undersökningen vid frågan om vem som bär ansvaret för studenternas informationskompetens att svaren blev utspridda (s.73). Precis som Hansson och Rimsten (2005) fick denna undersökning samma typ av svarsinnehåll. Tekniska Högskolans lärare menar främst att det är en fråga för programmen. De pekar på ett strukturellt ansvar och innebär att institutioner och linjenämnder bär ansvaret, vilket senare lärarna har att följa upp utifrån de riktlinjer som i det skedet fastställts. Den filosofiska fakulteten och utbildningsvetenskapen innehar en mer splittrad bild. Lärarna ser ett eget ansvar, men menar samtidigt att ansvaret fördelas mellan alla lärare, studenten, programmen, handledaren, universitetsbiblioteket och i förlängningen universitetsledningen. Gustafsson Åman frågar sig: ”Vem bär ansvaret när alla har ansvaret?” (s.73). Informationskompetens är en av många kompetenser, vilka knackar på programmets dörr. Intervjuerna i Gustafsson Åmans undersökning pekar dock på att informationskompetens är en viktig fråga. Den är viktig för framtiden och är strategisk i till sin karaktär (s.74). Det bekräftas i denna kandidatuppsats hur viktigt det är med ansvaret för informationskompetens i ett studiesammanhang.

6.7. Hur blir studenter mer informationskompetenta?

Informationskompetens kan alltid utvecklas enligt den förste bibliotekarien och detta kan göras genom att hålla sig uppdaterad i databaser och medier. En andra respondent menar att det inte går att bli informationskompetent en gång för alla, och informationskompetens används vid varje sökning av information. Det är därför viktigt att hålla sig uppdaterad. En tredje bibliotekarie menar att begreppet informationskompetens har olika definitioner, och att det handlar om att söka information i databaser, samt att vara källkritisk. Denne bibliotekarie tror inte att det går att vara informationskompetent en gång för alla. Dock går det att använda sig av ett angreppssätt. Studenterna blir bra på det som de jobbar med.

En första respondent menar att informationskompetens uppnås optimalt genom ett samarbete, där bibliotekets undervisning och ämnesundervisning går hand i hand. En andra bibliotekarie anser att det kan fungera både genom lärare respektive bibliotekarie. En del lärare drillar sina studenter i informationskompetens, medan andra är mer osäkra och väljer att skicka studenterna till biblioteket. Den sista bibliotekarien menar att det är både lärare och bibliotekarier som bidrar till studenternas informationskompetens, där vissa lärare talar om det specifika för vetenskapliga artiklar, medan bibliotekarier undervisar i databassökningar och praktiska övningar.

Den första läraren anser inte att det är möjligt att bli informationskompetent en gång för alla och pekar på vikten av att vässa sina verktyg och ständigt hålla sig uppdaterad i den tekniska utvecklingen. En andra lärare pekar på vikten att efter examen uppdatera sig hela tiden. Informationskompetens måste hela tiden utvecklas. En tredje lärare menar att individen ständigt måste utveckla denna informationskompetens och menar att även disputerade lärare kan tycka det är ett svårt och jobbigt område. Informationskompetens är mycket viktigt enligt läraren, och bilden av informationskompetenta studenter utåt är viktig.

Den första läraren menar även att både bibliotekarie och lärare bidrar med ett samarbete till att utveckla informationskompetens och kompletterar varandra utmärkt. En andra lärare menar

att det är både lärare och bibliotekarierna som bidrar till informationskompetens, där den sistnämnde har viktiga uppgifter i utbildningens olika moment. Detta på grund av att bibliotekarierna har fackkunskaper som berör hur studenten kan söka information, kritiskt granska och värdera källor. Ansvar för detta ligger även på lärarens uppdrag. Både läraren och bibliotekarierna har en viktig roll. Enligt en tredje lärare är biblioteket väldigt viktigt. Det står i kursplanerna om samarbete mellan bibliotek och utbildning och det finns en ämnesansvarig bibliotekarie som undervisar kollegiet och studenterna. Vid ett antal tillfällen använder sig utbildningen av bibliotekets undervisning – i början, vid mitten av och i slutet av utbildningen, där studenterna skriver uppsats. Biblioteket har även handledning av uppsatsskrivande studenter.

Enligt Informations Literacy Research: Dimensions of the Emerging Collective Consciousness, av Christina Bruce handlar informationskompetens om hur forskare uppfattar begreppet. (s.1) Bruce pekar på att ett "kollektivt medvetande" (eng. collective consciousness) börjar växa fram bland forskare (s.1). Området är alltså forskning av informationskompetens. (s.1) En nivå av detta medvetande handlar om just olika sätt att se på informationskompetens (s.5). Begreppet informationskompetens ses på inom forskarvärlden på olika sätt. Dessa olika sätt att se på begreppet har sitt ursprung i forskning, medan andra vinklar kommer ur reflektion (s.5). De varianter som finns angående hur informationskompetens uppfattas är: en process, användandet av informationssystem eller mentala modeller, kunskaper och attityder, en blandning av färdigheter, eller som ett komplext sätt att använda informationsanvändning (s.5). Dessa områden är vad jag tänker att studenterna skulle behöva lära sig för att bli mer informationskompetenta.

6.8. Sammanfattning av slutsatser och resultatet

Bibliotekarierna talar om vikten av att söka information och om undervisning i informationssökning/informationskompetens, och att kunna lösa problem vid association till begreppet informationskompetens, även om respondenterna uttrycker det på sitt eget sätt. Svaren från lärarrespondenterna handlar om att finna och värdera information - genom att besöka bibliotek - och söka via dator och att individen därigenom informerar sig om det omgivande samhället. I undersökningen Integrativ informationskompetens: Diskurs-överbyggande samarbete mellan akademi och bibliotek, av Britten Ekstrand och Gunhild Seebass, pekar på vikten av utbildning och undervisning i informationskompetens på högskolenivå (s.83). Innehållet handlar om hur informationskompetens och information används (s.83). Trots sitt erkännande och undervisningen i informationskompetens menar Ekstrand och Seebass att det finns lärare som inte känner sig säkra på begreppet informationskompetens (s.83-84). Det satsas inte tillräckligt på området och bedrivs ofta oregelbundet. (s.84) Få arbetar för att verkligen integrera informationskompetens i undervisningen (s.84). Om det i praktiken finns en diskrepans mellan vad som sägs och det som görs i detta sammanhang törs jag inte uttala mig om med säkerhet. Det avslöjar inte min undersökning.

Bibliotekariernas syn på sin egen informationskompetens i stort sett verkar vara likställd med att vara insatt i de ämnen som de undervisar studenterna i. Lärarna tänker på sin informationskompetens i stort som att söka efter källor och litteratur på olika sätt i sin gärning som lärare.

Lärarna uppfattar att studenters informationskompetens delvis beror på om de är nya eller mer rutinerade och att de varierar. De mindre rutinerade studenterna kan ofta mindre än de mer rutinerade studenterna. Dock finns både positiva och negativa undantag från den regeln enligt en lärare.

Bibliotekarierna anser att studenters informationskompetens är ganska eller väldigt dålig, medan en tredje bibliotekarie pekar på att studenter som sysslat med informationskompetens kan mer. Så här varierar svaren ganska mycket. Birgitta Hansson och Olle Rimsten diskuterar i "Someone else's job", Måluppfyllelse av 1 kap. 9 § högskolelagen avseende studenters informationskompetens".

Det som denna uppsats bidrar med pekar på, tolkar jag, är att lärare och bibliotekarier är delvis oroliga för studenters informationskompetens och det med rätta, då mina resultat samspelar med Hanssons och Rimstens undersökning och understöder och bekräftar vikten av studenters informationskompetens. I denna kandidatuppsats bekräftas ambitionen att utveckla arbetet i informationskompetens. Dock är detta arbete för litet för att verkligen säga något väsentligt i det stora sammanhanget.

Alla lärarrespondenterna tycker det är viktigt att studenter är informationskompetenta i ett studiesammanhang, men motiverar det på lite olika sätt. I stora drag tycker bibliotekarierna att det är viktigt med informationskompetenta studenter, bland annat på grund av att det är viktigt att kunna finna relevant information till uppsatser och PM. Artikeln Teoretiska perspektiv på informationskompetens, av (Limberg, Sundin & Talja 2009, s.36-65), stödjer och bekräftar på ett indirekt sätt, vikten av att studenter är informationskompetenta i ett studiesammanhang, som jag ovan nämnde att både lärarrespondenterna och bibliotekarierna ansåg vara viktigt, vilket framgick genom intervjuerna som genomfördes.

6.9. Hur bibliotekarier respektive universitetslärare uppfattar och beskriver begreppet informationskompetens

6.9.1. De perspektiv som respondenterna utgår ifrån.

I analysen kommer jag inte entydigt fram till vilken eller vilka perspektiv de båda grupperna utgår ifrån. Dock anser jag att de perspektiv som jag har lättast att koppla till deras informationskompetens nog är både det behavioristiska perspektivet och det sociokulturella perspektivet, dock inte på samma sätt det fenomenografiska perspektivet. På samma gång kan jag inte på ett teoretiskt sätt helt utesluta det sistnämnda perspektivet helt. Detta är som jag ser det ett stort problem för arbetet, och beror på att det är svårt att särskilja perspektiven på ett teoretiskt plan. Bakgrunden handlar om att jag i ett tidigare skede försökte använda mig av påståenden som respondenterna i intervjusituationen fick ta ställning till. De fick svara på ett påstående i taget, antingen instämna i, instämna i till en del, eller inte instämna i. Dock insåg jag att detta inte höll på ett teoretiskt plan, då de tre olika perspektiven; det behavioristiska perspektivet, det sociokulturella eller det fenomenografiska perspektivet, inte på detta sätt går att utesluta ifrån varandra. De går delvis in i varandra och går alltså inte på det sättet att särskilja. Dock insåg jag detta, men visste inte hur jag i praktiken skulle lösa problemet. En styrka skulle dock vara att jag genomfört sex olika kvalitativa intervjuer, där jag kommit att intervjua tre universitetslärare och tre olika bibliotekarier. Bibliotekarierna var utbildade till sin profession, men hade i övrigt olika lång yrkeserfarenhet, variation i kön och ålder. Universitetslärarna arbetade inom olika discipliner, hade olika utbildningsbakgrund, och även skilde sig i fråga om kön och ålder. Dock jobbade dessa lärare med informationskompetens, och var förhållandevis väl insatta i ämnet. Detta tycker jag gör uppsatsen unik och intressant att ta del utav. Det finns ytterligare kritik att framföra som jag ser det. Det fenomenografiska perspektivet är enligt min mening problematiskt att använda i en undersökning av denna art, då detta perspektiv inte behandlar studenter som grupp utan mer studenter på individnivå och hur dessa individer uppfattar informationskompetens från sin

personliga horisont. Ytterligare en mycket viktig kritik som inte får glömmas är det problematiska med forskningsfråga nummer tre som lyder: "Hur anser universitetslärare respektive bibliotekarier att studenters informationskompetens är idag och vad bedömer de att studenter bör kunna för att anses vara informationskompetenta?" Denna fråga föregriper nämligen ett instrumentellt perspektiv på informationskompetens, som något som går att mäta längs en mätskala. Det kan anses tveksamt att i denna uppsats använda sig av ett perspektiv som ligger så nära ett av de tre teoretiska perspektiven som uppsatsen vilar på det behavioristiska perspektivet. Mina förhoppningar är trots denna kritik att detta arbete kan vara till intresse för studenter, lärare och andra inom biblioteksområdet.

Källförteckning

Bruce, Christine S. (2000). *Information literacy research: dimension of the emerging collective consciousness*. Australian Academic and Research Libraries, 31(2), 91-108
<http://eprints.qut.edu.au/46274/2/46274.pdf> [2013-04-04]

Bryman, Alan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Case, Donald O. (2007). *Looking for Information: a survey of Research on Information Seeking, Needs, and Behavior*. United Kingdom: Emerald.

Ekenberg, Anna (2007). Informationskompetens som mål i högskoleutbildningen: inställning hos ledning, lärare och bibliotekarier på en mindre högskola. Borås Högskola; magisteruppsats. <http://bada.hb.se/handle/2320/2360> [2013-10-29]

Granqvist, Heidi, [Mål för informationskompetens inom högre utbildning]. På finska: Informaatiolukutaidon osaamistavoitteet ylippisto – ja korkeakouluopetuksessa. Åbo Akademis bibliotek och Svenska handelshögskolans bibliotek. Hämtad 31.1.2003 på http://www.biblioteken.fi/sv-FI/biblioteksbranschen/rapporter/mal_for_informationskompetens/

Gustafsson Åman, Kajsa (2009). Universitetslärares syn på studenters informationskompetens, s.57-82. I Hansson, B. & Lyngfelt, A. (red.) *Pedagogiskt arbete i teori och praktik: om bibliotekens roll för studenters och doktoranders lärande*. Lund: BTJ Förlag.

Hansson, Birgitta & Rimsten, Olle (2005). "Someone else's job": Måluppfyllelse av 1 kap. 9 § högskolelagen avseende studenters informationskompetens. Örebro: Örebro universitet, Universitetsbiblioteket.

Kjellin, David & Pernler, Tobias (2009). Paper presenterat vid konferensen "Mötesplats inför framtiden", 14-15 oktober 2009 i Borås. *Talet om informationskompetens: implikationer för relationen mellan bibliotekarier och användare*.
<http://bada.hb.se/bitstream/2320/5519/1/KjellinPernler.pdf> [2013-04-04]

Limberg, Louise & Folkesson, Lena (2006). *Undervisning i informationssökning: slutrapport från projektet Informationssökning didaktik och lärande (IDOL)*. Göteborg: Valfrid.
<http://bada.hb.se/bitstream/2320/2400/1/Limberg.pdf> [2013-04-04]

Limberg, Louise, Hultgren, Frances & Jarneving, Bo (2002). *Informationssökning och lärande – en forskningsöversikt*. Stockholm: Skolverket.

Limberg, Louise, Sundin, Olof & Talja, Sanna (2009) Teoretiska perspektiv på informationskompetens, s.36-65. I Hedman, Jenny & Lundh, Anna (red.) *Informationskompetenser: om lärande i informationspraktiker och informationssökning i lärandepraktiker*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.

Lloyd, Annemaree (2007). *Learning to put out the red stuff: becoming information literate through discursive practice*. *Library Quarterly*, 77(2), 181-198
<http://eric.ed.gov/?id=EJ875968> [2013-12-09]

Pilerot, Ola & Hedman, Jenny (2009). Är informationskompetens överförbar? s.7-44. I Hansson, Birgitta. & Lyngfelt, Anna (red.) *Pedagogiskt arbete i teori och praktik: om bibliotekens roll för studenters och doktoranders lärande*. Lund: BTJ Förlag.

Muntliga källor

Kvalitativa intervjuer, bibliotekarier, B1-B3. HT 2012. Finns i transkriberat skick i förvar hos författaren av uppsatsen.

Kvalitativa intervjuer, universitetslärare, UL1-UL3. HT 2012. Finns i transkriberat skick i förvar hos författaren av uppsatsen.

Bilaga 1

Bakgrundsfrågor:

Vilken utbildningsbakgrund har du?

Vilken är din roll i organisationen eller vilket är ditt ansvarsområde?

Har du arbetsuppgifter som stämmer överens med tidigare utbildning eller hur ser det ut?

1. När du hör ordet informationskompetens, vad får du då för associationer?
2. Om Du skulle gradera din egen informationskompetens, hur skulle du gradera den då?
Vilket värde på en skala 0-10?
3. Kan du berätta vilka områden du tänker på när det gäller din egen informationskompetens?
4. Vilka områden skulle du vilja förbättra dig i?
5. De studenter som du möter, hur är deras informationskompetens?
Kan du beskriva? Bland nya studenter? Bland mer rutinerade studenter?
6. Vilka områden ska studenterna behärska för att ses som informationskompetenta?
7. Tycker du att det är viktigt att studenter i ett studiesammanhang är informationskompetenta? Om ja, varför?
8. Vad ska en student tillägna sig för att bli mer informationskompetent?
9. Är det viktigt att studenters informationskompetens utvecklas kontinuerligt eller progressionsmässigt? Varför?
10. Vem bär ansvaret för att studenters informationskompetens utvecklas?
11. Är det något som du som högskolebibliotekarie/högskolelärare bidrar med?
12. I sådana fall på vilket sätt bidrar du i din yrkesroll till det hela?
13. Kan man på olika sätt genom undervisning utveckla informationskompetens hos studenter? Om Ja, på vilket sätt? Om Nej, varför inte?
14. Är det möjligt att mäta informationskompetens? Hur i sådana fall? Utveckla!
15. Är det högskolelärarens eller högskolebibliotekariens roll att mäta informationskompetens eller kanske någon annan instans roll?
16. Är informationskompetent något man kan bli en gång för alla? Utveckla, gärna!

17. Blir man informationskompetent genom bibliotekets undervisning eller sker det genom ämnesundervisningen

Bilaga 2

A. Exempel på påstående som svarar mot det behavioristiska perspektivet.

Varje påstående kan respondenten instämma i, instämma i till en del, eller inte instämma i

B. Exempel på påstående som svarar mot det sociokulturella perspektivet.

Varje påstående kan respondenten instämma i, instämma i till en del, eller inte instämma i

C. Exempel på påstående som svarar mot det fenomenografiska perspektivet.

Varje påstående kan respondenten instämma i, instämma i till en del, eller inte instämma i

A1. IK innebär man skall kunna identifiera informationsbehov.

B1. IK innebär alltid att det är begränsat till ett visst område

C1. IK är nära kopplad till sitt sammanhang.

A2. IK innebär att man skall kunna hitta och värdera information

B2. IK innebär att man skall kunna hitta webbplatser på internet

C2. Informationskompetens är ett objekt för lärande, är något man kan lära sig.

A3. IK innebär att man skall kunna lagra och återfinna information

B3. IK innebär att man skall kunna söka fram relevanta tidskrifter

C3. Informationskompetens är ett objekt för undervisning, något man kan lära ut.

A4. IK innebär att man skall kunna använda informationen

B4. IK innebär att vara medveten om begränsningen i den information man hittar

C4. IK är något som ”varierar med innehåll, situation och kontext så som det erfars av informationssökaren.”

A5. IK innebär att man skall kunna kommunicera informationen.

B5. Hög IK når endast den som är specialist inom sitt fackområde (t.ex. en lärare, ingenjör etc.)

C5. IK innebär olika ting i olika kulturer.

Bilaga 3

Brev till respondenterna

Till X!

Jag heter Daniel Lutmark och jag ska skriva en kandidatuppsats inom bibliotekarieutbildningen, Borås Högskola (BHS- Bibliotekshögskolan). Uppsatsen kommer att handla om begreppet informationskompetens och jag vill därför göra intervjuer med tre högskolebibliotekarier och tre högskolelärare inom olika discipliner.

Syftet med intervjuerna är att genom högskolebibliotekariers och högskolelärares ögon undersöka vad studenter har för informationskompetens. Vilka utbildningsbehov menar högskolebibliotekarier och högskolelärare att studenten behöver för att bli informationskompetenta. Och hur anser dessa grupper att studenterna ska nå till fram till att bli mer informationskompetenta. Även din egen syn på vad informationskompetens innebär kommer att vara av intresse.

Intervjun

Jag kommer först att ställa lite bakgrundsfrågor som gör att jag som intervjuare kan få en bild av vem jag talar med. Sedan kommer jag ställa frågor som får dig som respondent att komma in i associationer runt dina egna tankar om informationskompetens. Och sedan rullar det på. Jag ämnar använda mig av en lätthanterlig intervjubandspelare. Jag har relativt god vana av att använda just denna apparatur, vilket gör att det hela ganska enkelt. Intervjun är av semistrukturerad karaktär, vilket innebär att vi utgår från förberedda frågor, som sedan är fullt tillåtet att tolka utifrån dina egna förkunskaper och kunskapsnivå gällande frågorna.

Intervjuerna kommer att bearbetas efter de teman som identifieras och citat kommer att anges komma från B1, B2 eller B3 (bibliotekarier) eller H1, H2 eller H3 (högskolelärare).

Ingen annan än jag som intervjuar kommer att tillgång till inspelningen av det hela, och självklart kommer det inte att vara möjligt att identifiera någon som intervjuas i min uppsats. Anonymitet garanteras!

Jag tackar på förhand och hoppas att Du vill ställa upp på intervju!

Med vänlig hälsning/ Daniel Lutmark

Bilaga 4

Introducerande mail

I stort sett varje respondent fick ta del av ett som nedan liknande mejl, dock varierade jag mejlen något beroende på vem jag adresserade. En av respondenterna fick information om intervju via telefon istället för via mejl.

Hej!

Jag heter Daniel Lutmark och har påbörjat sista terminen på bibliotekarieutbildningen. Jag är distansstudent på Borås Högskola (BHS- Bibliotekshögskolan). Under sista terminen kommer vi att skriva en kandidatuppsats och det är på grund av detta jag skriver detta e-mail.

Jag kommer att i optimala fall intervjua tre olika högskolelärare inom olika discipliner och tre olika högskolebibliotekarier. Jag har bland annat på grund av att jag haft kontakt med X under ganska lång tid genom X tänkt vända mig till utvalda lärare och bibliotekarier på X, för att kunna genomföra kvalitativa intervjuer. Jag kommer i intervjuerna ställa frågor som handlar om begreppet informationskompetens, på olika sätt kopplat till läraryrket och studenter, min handledare håller för närvarande på att gå igenom min intervjuguide. Sedan ska jag alltså jämföra likheter och skillnader mellan de lärare och bibliotekarier jag intervjuar genom semistrukturerad intervju.

Är detta något som Du skulle tänka dig att ställa upp på? Jag räknar med att intervjun tar någonstans runt en timme.

Någon gång i X kanske?

Hälsningar Daniel Lutmark

Bilaga 5

Presentation av respondenterna

B1-B3 innebär tre olika bibliotekarier och UL1-UL3 innefattar tre olika universitetslärare. Jag presenterar här dessa sex respondenter från respondent 1 till respondent 6.

B1. Den första bibliotekarien är en kvinna som bland annat har en examen i biblioteks och informationsvetenskap och har fjorton år inom yrket. Hon jobbar med informationskompetens genom handledning och undervisning, men har även andra arbetsuppgifter.

B2. Den andra bibliotekarien är en kvinna och har 25 år inom yrket, men har även en helt annan utbildning ytterligare i bagaget. Hon jobbar inom verksamhetsområdet informationskompetens, där hon främst undervisar. Yttre tjänst bakom informationsdisken är ytterligare en av hennes arbetsuppgifter.

B3. Den tredje bibliotekarien är en man och har arbetat inom yrket i 12 år, och har jobbat inom olika områden. För tillfället arbetar han med medier, men har även ytterligare ansvarsområden som exempelvis att stå vid informationsdisken. Han har tidigare jobbat med informationskompetens.

B3. Den tredje bibliotekarien är en man och har arbetat inom yrket i 12 år, och har jobbat med lite olika områden. För tillfället arbetar han med medier, men har även ansvar för exempelvis informationsdisken. Han har tidigare undervisat i informationskompetens

UL1. Den första universitetsläraren har läst historia och har även en doktorexamen inom området. Vidare har hon läst en hel del andra ämnen och tagit olika typer av examen inom dessa områden. Hon är lektor i historia, sedan 12 år tillbaka och hon undervisar och forskar.

UL2. Den andra universitetsläraren är samhällsplanerare i botten och har disputerat i kulturgeografi, vilket också innebär att han har kulturgeografi som huvudämne. Han har erfarenhet som planerare under en lång period, för att sedan gå över till universitetsvärlden. Sedan 1995 har han varit doktorand, för att sedan jobba som lektor från och med 2001.

UL3. Den tredje universitetsläraren är sjuksköterska i botten och även utbildad sig till lärare i ett och ett halvt år. Hon har en kandidat och en magisterexamen. Hon är snart pensionär. Hon är universitetsadjunkt, med ämnet omvårdnadsvetenskap, där hon undervisar. Andra ansvarsområden är informationskompetens, och uppsatsarbete osv.